

ΟΝΟΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός, θρώνεται άμα
δειξη πως δε φοβάται την
αλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φωνητικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ' * ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΝΗ 11 ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ 1909 * ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2 * ΑΡΙΘΜΟΣ 361

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Για το μαζούρι του Φερρέρο.
- ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες του Γερμανικού (συνέχεια).
- ΓΔΑΣ. Στρατός και άλλο.
- Σαμοθράκη (συνέχεια).
- Κ. ΟΥΡΑΝΗΣ. Απόλογος.
- ΚΩΣΤΗΣ ΠΛΑΜΑΣ. Σκόρπια και πρόχειρα θεατρολογικά.
- ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασιμένες ψυχές (συνέχεια).
- ΨΥΧΑΡΗΣ. Διγλωσσία και διγλωμία.
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ, ΔΙΓΛΩΜΙΑ

Αγαπητέ μου Νουμά,

Πολύ σωστά, πολύ φρόνιμα το λές στον αριθμό σου 357.

Όλα πάνε σήμερα στην Ελλάδα στραβά: ή μεταρρυθμίση από την αρχή πρέπει ναρχίσει, δηλαδή από το σκολεϊό: π.δ. κατάλληλη περιστάση δεν υπάρχει, να βγούμε τώρα οι δημοτικιστάδες, να πούμε το λόγο τους—και νακουστούνε.

Ίσως να μην το υποψιάζεσαι ο ίδιος πόσο δικιο έχεις.

Ναί, στραβά πάνε όλα. Το κακόμοιρο το έθνος θαρρείς κι αβρώστια το πλάκωσε, αβρώστια βέβαια περαστική, αβρώστια όπως κι αν είναι. Το έθνος δεν μπορεί. Κυριολεκτικά. Δεν μπορεί, αφού υγεία δεν έχει: δεν μπορεί, αφού δεν έχει δύναμη. Για τούτο τίποτα δεν κατορθώνει.

Και πότε αυτό; Και σε τί στιγμή; Στην πιο κρίσιμη. Το βασίλειο βρίσκεται μόνο του ο κίντυνος παντού, έξω και μέσα. Ο Τούρκος, το κουτοπόνηρο θερίο, άγριεψε πάρα. Η Έβρώπη δεν τόλμησε ναφήση την Κρήτη στην Ελλάδα. Ο Βούλγαρος μεγαλώνει και φοβερίζει. Μιλώ εδώ με όλη την αμεροληψία στο έσωτερικό, καλύτερη δε βλέπουμε την κατάσταση: έγινε το αξιολύπητο λάθος, να αναγκάσουνε τα βασιλόπουλα να φύγουνε, μαζί έννοείται και το

1) Ναί, βέβαια, έτσι το λέω, γιατί έτσι νομίζω πως είναι. Μα να μην ξεχνούμε και το φόβο που είχαμε τότε μερικοί Ρωμιοί, μήπως διούνε την ένωση της Κρήτης. Πιστεύανε οι κηρύττοι στο Σύνταγμα το τούρικο και δε θέλανε να δυσαρεστήσουνε την Τουρκία. Μάλιστα ένα φύλλο δικό μας, ο Λαός, στον πρώτο του αριθμό, έγραφε τη φράση που μου έμεινε στο μυαλό κελυμέντ, πως βραία, πολύ βραία τους χτύπησε τάφτι μια είδηση, ποιά θαρρείτε; πού ή Κρήτη πήγαινε να ένωθεί με την Ελλάδα. Λοιπόν ή αλήθεια σά να το προσμένη από μας να το μολογήσουμε πως εκείνο τον καιρό, τότε ή Ελλάδα, όχι δεν τόλμησε κι άφτη σαν την Έβρώπη, πέρα κοινοστήθηκε, δισταζε, δεν μπόρεσε να θελήση, να προκηρύξη την ένωση άμέσως. Ο Βούλγαρος δε δισταζε και ποτέ του δε δισταζει. Ίθιλει.

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΟΥ ΦΕΡΡΕΡΟ

Σταλιά το αίμα του μάρτυρα κι άς γίνη ποταμός.
Πίετε λαοί να δροσιατή το στεγνωμένο στόμα.
Σταλιά ή φωνή του άς άπλωθή παντού σά χαλασμός
κι άς ρίξη ή μνήμη της βωμούς χαλάσματα στο χώμα.

Καρδιές βογγούν, ψυχές διψούν, κορμιά λυγίζουν χάμου.
Τουγούν οι λίγοι τύρανοι και της δουλειάς το μέλι.
Μεγάλε, ή ώρα σίμωσε που σπάνω τα δεσμά μου
Τι ήρθε το βράχο κ' έσκασε της Πίστης το δικέλλι.

Της Νέας μου Πίστης ή όρμη μπροστά σου τώρα αν στέκη,
φέγγεις μελλούμενης αύγης σά χαραμίδα πρώτη.
Δέ σε θρηνώ: σε χαιρετώ, σε παίρνω για πελέκι
κ' ίσα το δρόμο μου... Έγώ, ή σκλάβη ή Άνθρωπότη.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Διάδοχο, μ' άλλα λόγια να δεινάτισουνε τη δυναστεία, εκεί που απαραίτητα είναι, με κάθε τρόπο, να τη δυναμώσουνε.

Δε φταίνε τα βασιλόπουλα: δε θα φταίξουνε άβριο ούτε οι αξιωματικοί. Φταίει το άσυνάρτητο εκείνο, φταίει το άσύστατο που παρατηρείς σε κάθε κίνημα βωματικό, φταίει ναχης μάτια. Έχει ανάγκη το έθνος να σταθερέψη. Έχει ανάγκη να σιάξη τα οικονομικά, τα ναφτικά, τα στρατιωτικά του. Έχει ανάγκη να πάη άμπρός.

Άδύνατο. Η γλώσσα δεν τάφνει! Μην το φανταστήτε πως έτσι, του κάκου, άτιμώρητα, μπορεί κανείς ναχρη καθαρέθουσες, να λέη φωτιά και να το γράφη πύρ. Έδώ είναι πράματα θετικά, ζητήματα της λογικής. Για να προχωρήσης, πρέπει να ξέρης που πάς. Και δεν το ξέρεις, γιατί διγλωσσία χωρίς διγλωμία δε γίνεται. Η μια φέρνει άμέσως την άλλη. Η γλώσσα δεν είναι ήχος μονάχα, δεν είναι μονάχα πνοή. Από τα σπλάχνα βγαίνει του ανθρώπου ο νοός του με τη γλώσσα γεμίζει, πλάθει και μιλά. Δυό γλώσσες σε χωρίζουνε σε δυό. Να κάμης μιάν άπόφαση, δεν μπορείς. Μέσα στη μέση, του δρόμου σταματάς: άριστερά κοιτάξεις, κοιτάξεις δεξιά. Πάς, γυρίζεις, ξαναπάς. Πότε από δω. Πότε από κει. Όπως σου φέξη. Μια θελήση δεν έχεις, για να τραθήξης το δρόμο σου ίσα μπροστά.

Δεφτερόλεφτο δεν πρέπει να χασομερήσουμε. Από τη διγλωσσία του, από τη διγλωμία, κατάντησε διπλός στην ούσια του ο Ρωμύς, μισός στη δύναμη. Τίποτις έρθει να στήση δεν μπορεί. Καιρός είναι να το καταλάβη. Διγλωσσία. Δυστυχία. Την ψυχή του με τη γλώσσα του θα τη βρή.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΣΚΟΡΠΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΧΕΙΡΑ ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΙΚΑ

1

— Πώς σας φαίνεται το μαξιλάριμα του «Κοντορεβιθούλη»; Τι έπαθε ο Χρηστομάνος;

— Το μαξιλάριμα είναι γεγονός. Μα για το έργο δεν ξέρω τίποτε. Δεν είμωνα. Δεν είδα με τα μάτια μου. Και δεν άκουσα. Ταυτιά και τα μάτια του κόσμου δεν τα εμπιστεύομαι. Στα λόγια των έφημερίδων μπορεί να προσέξω, μα δε βασίζομαι. Σε ζητήματα που νομίζω πως καλά τα ξέρω είδα σ' έφημερίδες, και στις πιο μετροχημένες, να παρασταίνωνται τάντακείμενα έλω: διόλου άνάποδα. Οι μελαχροίνοι ξανθοί και τίσπρα μαύρα. Ξέρω πως ο ποιητής μπορεί να πέφτη κάποτε, μα δεν ξεπέφτει. Ξέρω πως εκείνος που έγραψε το «Βιβλίο της Αδτοκρατίσσης» δεν μπορεί να σκαρώνη έργα για μαξιλάριμα, κι αν ακόμα το θελήση, έτσι άπτε κερτίσιο. Πιο πολύ την εμπιστεύομαι τη δοκιμασμένη την αισθητική του ένός, του ποιητή, από την ψυχολογία του κόσμου, την πεισματάρα και την άσαβούρωτη.

— Λέγε ε,τι θέλεις. Ο πεισματάρης είσ' έσθ κι ο σοφιστής. Ο «Κοντορεβιθούλης» μαξιλαρώθηκε. Κ' είτανε για μαξιλάριμα.

— Μα τότε' εδώ πέρα κάτι θα τρέξη. Πρόβλημα ψυχολογικό; πρόβλημα ψυχιατρικό;..

2

Μα πιά δεν είναι πρόβλημα ή προκοπή του ελληνικού θεάτρου. Από το «Βουρκόλακα», το πρώτο γλυκοχάραμα του Έρταλιώτη, ίσαμε του Ταγκόπουλου «Στην οξέωπορτα», το βρόντημα της τελευταίας ώρας. Προκοπή σε θέματα, σε μοτίβα, στη γλώσσα, στην ψυχή, στην

παρατήρηση, στην έκφραση, στην κίνηση, στην ψυχολογία, στη σκηνοθεσία, στην ποίηση, στην τέχνη. Προκοπή δη: τόσο από έντελεια κι από κατόρθωμα κι από έργα που μπορεί κανείς ανεπιφύλαχτα να τα βαφτίσει άριστουργήματα: κάποιο άλλο στοιχείο είναι το κύριο γνώρισμα του ύψωμού τούτου της δραματικής τέχνης. Είναι το στοιχείο το ανθρωπινότερο και το συγκινητικότερο, κάτι που δεν κάνει τα φειδικά τάγματα, μα που χαρακτηρίζει τα πλάσματα της ζωής, και μέσα σε όλα τους τα ψεγάδια το γνώρισμα που ένας μεγάλος τεχνικός, ο Ράσκιν, το βάζει πιά άπάνου άκόμα κι από την κλασική του έργου τελειότητα. Θέλω να πω για τον άγωνα και για την προσπάθεια. Αίγιος καιρός πέρασε, μα πόσο μακριά βρισκόμαστε από τις τραγωδίες αλλά Βερναρδάκη κι από τις κωμωδίες αλλά Κορομηλά. Τους κορυφαίους του είδους σημειώνω, και μιλώ για τα δικά μας μόνο.

3

Μα δεν μπορεί να υπάρξει τέχνη που να ζήσει τόνωμα, χωρίς ένθουσιασμό, άφιλοκέρδεια, και πρώτ' απ' όλα, χωρίς ειλικρίνεια. Η τέχνη του θεάτρου πειράζεται κ' επηρεάζεται πιά πολύ από την άγνοια του ντερέσου, από το φόβο του κοινού, από το νού των έμπορικών, από καθελογής δοσοληψίες, φαντασμάρες, ξεσυνερίσματα και ψευτιές. Για τούτο κ' εύκολώτατα ξεπέφτει σε βιομηχανία του χειρότερου είδους, κι ο δραματικός ποιητής, άνωσως και δεν ξέρει να οργανώσει το ταλέντο του με κάτι: σάν από την κατασώσυνή του επιχειρηματία, θά το παρουσιάσει το έργο του πάντα στο χαρτί και ποτέ στη σκηνή. Τό νέο έλληνικό θέατρο για να τραθήσει, καθώς του άζει, το δρόμο του ξαναθισμού του ήρωικά πρέπει ν' αγωνιστεί για να ξετινάξει από πάνου του όλους αυτούς τους πειρασμούς. Πώς θά το κατορθώσει; Ξέρω κ' έγώ; Δέ γράφω συνταγές. Σημειώνω στοιχεία. Θέατρα που να θυμίζουν πολύ το ναό, και διόλου τή μπιραρία. Παιζήματα που να προσφέρονται καθώς θά μοιράζονται ταχυτικά τα φύλλα ενός έντυπου που θάβγαίνει δη για να γραπώσει συνδρομητές, μα για να σκορπίσει μιά ιδέα, για να σαρκώσει ένα όνειρο, με τάξη και με ρυθμό και με τόνο και με πρόγραμμα, για να οργανώσει μια κίνηση, για να πραγματοποιήσει μια πρόοδο. Σκηνές σάν κάποια σαλόνια ζωγραφικής που μπορεί κανείς να σπουδάσει γύρο στα έργα που κρέμουντ' εκεί, ένα δηλωμένο περιήφανα, γενναία, κ' έλευτερο χαρακτήρα, είτε στην έμπνευση, είτε στην έχτέλεση. Κάτου τα έργα που κρατιώνται μονάχ' άπάνου στη σκηνή, και δεν είναι και για μελέτη. Κάτου τα έργα που γράφονται για ώρισμένους ρόλους ώρισμένων ήθοποιών, θηλυκών πιά πολύ, δη δύναμη κι αν έχουν οι μάγισσες εκείνες να σηκώ-

νουν τα ταπεινά, και να παρουσιάζουν σάν κάτι τι και τα τιποτένια, ή και να κάνουν να τα υποφέρη ο κόσμος του θεάτρου τα δράματα, που με έλη τους την άξια, θά τάντιπαθούσε και θά τ'α μαζιλάρωνε, ίσα ίσα γιατί ή δύναμη τούτη πρέπει να πατηθή, ή δύναμη τούτη είναι που εξευτελίζει την τέχνη και που στραβώνει την έμπνευση. Οι υποκριτές σάν δργανα σε μιάν αρχήστρα, χωρίς υπερτροφικά και υπερβολικά ξεχώρισμα: ο δραματογράφος μόνος νόμιμος αρχιμουσικός. Στη θέση του καθένιας. Και πιά πολύ κάτου οι λεγόμενες σκηνογραφικές τελειότητες, όλα εκείνα τα θαμαστά τάχα και τα σύμφωνα, με όσα απαιτεί ή πρόοδο της νέας σκηνοθετικής τέχνης, φκιασιδώματα, και παραφορτώματα που σκλαβώνουν την τέχνη του δραματικού συγγραφέα την τέχνη που άζει: να στέκεται πάντα πολύμορφη, πολύτροπη, ανεξάρτητη, κυρίαρχη, που τή σκλαβώνουνε κάτου από κάποιες τάχα φερμένες από το ξετύλιμα της σκηνής κι άπαραίτητες άπαιτήσεις, που χωρίς αυτές, άδύνατο, λένε, ή παρά πολύ δύσκολο να παιχτή τώρα ένα έργο. Κάτου, κ' έξω από το θέατρο όλα τα άποκλειστικά όλιστικά και θεαματικά τερτίπια, όσο ζωηρά κι αν μάς δίνουνε την έντύπωση, την ψευτοαισθηση του πραγματικού: τ'α τερτίπια που φυλάνε άποκλειστικά για τα μάτια μόνο την άπόλαψη και σχεδόν τίποτε για ταυτί, που δεν αφήνουνε τή φαντασία του θεατή να δουλέψη μονάχη της και να συμπληρώσει κάποια πράγματα, καθώς ένας κακός ποιητής που με πεζολογική άκρίβεια θά τ'αράδιαζε όλα και τίποτε δε θάφινε στην άναγνώστη του να μαντέψη και να δνειρευτή. Όχι στην πρώτη γραμμή τα έξωτερικά στοιχεία και τα κοστούμια και οι σκηνογραφίες, τα παραφκιασιδώματα και τα παραφορτώματα. Κάτι σά γύρισμα στους παλιούς καλούς καιρούς, καθώς δουλεύει ή σκηνή όταν είνανε ποιητές και θριαμβευτές οι Σοφοκλήδες, οι Σαιξπήριοι και οι Ρακίνηδες. Άλλοιώτικα, μιά παντομίμα είναι για τον άνθρωπο το στοχαστικό κάτι τι πιά διανοητικό, και κάτι πιά εύγενικό ο κινηματογράφος. Μιά μεταρρύθμιση ανάλογη μ' εκείνη που τώρα τελευταία έδλεπε πώς βάλθηκε σ' ενέργεια στο Kunstler Theater του Μόναχου, και π... δέ ξέρω αν καλά καλά συνταράζεται σε όλα με το δικό μου όνειρο ενός παραδειγματικού θεάτρου, μα πού, καθώς υποθέτω, σε πολλά το πλησιάζει.

4

Τό παίζιμο των «Άλυσίδων» και του άλλου δραματικού έργου «Στην όξώπορτα» από το θέατρο της Κυβέλης τώρα τις προάλλες για μιά φορά και μόνη, όρος είναι: από κείνους που τους νομίζω σημαντικώτατους για την άξιοπρέπεια και την πρόοδο της Έλληνικής σκηνής. Θά ήθελα θέατρο που

να δουλεύη έτσι: Έργα που να γίνονται από τον ποιητή και να παίζονται από τον υποκριτή με τή φροντίδα και με τήν έλπίδα πώς δίνονε κάποιο νόημα της Τέχνης, έξω από τή φροντίδα κι από τήν έλπίδα πώς θάρέσουνε στον κόσμο ή—πού το ίδιο κάνει—πώς θά βγάλουνε λεφτά. Έργα που να γίνονται και που να παίζονται δη με τή φροντίδα και με τήν έλπίδα πώς θά τ'α κάμει να σταθούνε άπάνου στη σκηνή το ταλέντο του Α ή το δαιμόνιο της Β, μα ή καλοσυνείδητη και με αυταπάρηση, θάλεγα γινόμενη παράσταση, και ύστερ' από προσεχτική και φιλολογημένη μελέτη, όλων των τεχνικών που θάχουνε μέρος, άξεχώριστα, από τον πρωταγωνιστή ίσαμε το ρουβό το πρόσωπο. Έργα χωρίς ρόλους, για όλους. Τό άξεχώριστο τούτο είναι λογικό να δείχεται δη μόνο με τήν ποιότητα του έργου, μα και ποσοτικά, να πούμε δηλαδή, να παίζεται το καθένα με τήν άράδα του, μιά φορά. Και ύστερα βλέπουμε. Για τήν επανάληψή του, άργότερα, σε άλλη περίοδο, άλλος λογαριασμός. Να δημοσιεύεται το δράμα στη σκηνή, καθώς δημοσιεύεται στο περιοδικό ή στο βιβλίο. Για να λείψη ο στιγματισμός του δραματικού έργου, κι ως είναι άριστούργημα, πώς δεν το δίνουν, γιατί τάχα δεν πηγαίνει κόσμος. Για να λείψουν τα ψεύτικα και άηδέστατα εκείνα κατά γενικήν άπαιτησι για τήν επανάληψη του δραματικού έργου, κι ως είναι: σίχαμα.

5

Η Άστρούλα των «Άλυσίδων». Δυό κριτικοί μας μιλήσανε για κείνη, διαφορετικά ο καθένιας, άντικρίζοντάς την ο καθένιας από μιά διαφορετική γωνιά. Δεν έχω πρόχειρα την ώρα τούτη τα μιλήματά τους. Ο ένας, άνωσως δεν έχω λάθος, την εύρισκε πιά πολύ ψηφωθετημένη ρητορικά, να πούμε, κι δη: όπως καλύτερα θάστεκε, ψυχολογικά χυμένη: κάτι τι που δεν είναι παρμένο από τα πραγματικά, κ' είναι πιά πολύ στη φαντασία ενός ποιητή, παρ'α στη ζωή. Ο άλλος, άντίθετα, εύρισκε πώς ζωή στην τέχνη δε θά πη έτι μπορεί να ξαναπαρσταλή τα καθημερινά συναντημένα της ζωής, τα συνηθισμένα και τα γνώριμα, μα κ' εκείνα τ'απόμακρα και τ'αίωρητα, που τ'α ξανοίγει το γυμνασμένο το μάτι του ποιητή, και τ'α παίρνει και μάς τ'α φέρνει και μάς τ'α δείχνει, και τ'α πλάθει και τ'α νύνει με τή ζωή, και βοηθά για να γεννηθούνε και για ναρθούνε στην πραγματικότητα μιάν ώραν άρχήτερα. Κι άλήθεια. Δεν άρνιέμαι κάποιο μέρος, από μιά μεριά, του πρώτου κριτικού. Μα έ δεύτερος: σά να βλέπη πιά βαθιά. Τα πλάσματα των ποιητών είναι σάν τις σκιές που άπαντά στον άδη του Ηερκίλιου ο Αλφείας. Από τή μιά μεριά οι σκιές οι γεννημένες που ήρθαν από τή ζωή. Από τήν άλλη τή μεριά οι σκιές οι άγέννητες που θά πάνε στη ζωή.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ
ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*
XII

Πόσο γαλήνιο και ημιό άπαλοπεριπλέχτηκε, σάν κορδαλίτσα φεγγερή στις άκρες των έπιπλων, το έσρο πώς της λάμπας του σπιτιού, με το ταντελένιο της τριανταφυλλένιο άμπαζούρ! Ένα αντιφέγγισμα άνοιχτοπάρφης κουκλιστικής πυρκαγιάς χύθηκε μέσα στην καμερούλα τή ζεστή.

Κι άναψε, εδω ένα σθσημένο γυαλιστερό κρανίο γέρο άπάνου σε μιά καλιά φωτογραφία, εκεί μιάς έμορφης γυναίκας δυό μάτια κατάμαυρα και παιγνιδιάρικα, δίπλα ένα τοπίο καταπράσινο με άκίνητα νερά και ροδοδάφνες και λιτιές, και παραπέρα φλόγισε άπάνω σ' ένα πορτραίτο τ'α τετραζάνθη μαλλιά μιάς κόρης γλυκοχαμογελούσας—θάτανε ίσως ή άδερρούλα του Όρέστη, ή Λιλίκα. Πώς κυ-

*) Η αρχή στον αριθ. 355.

τάζει, πώς κυτρίζει, άνοποφίαστα κι άθωα, έπέρωνη μπροστά της τήν άπερπάτηχη άκρόα στρατα της ζωής!

Κι ώς σήκασε ή Χρυσούλα τή λάμπα και τήν έβαλε άπάνω στο γραφείο του Όρέστη, πετάχτηκε μέσα από μιά χρυσή κορνίζα, ο Μαραθωνομάχος του Μπίνετ, που όρμωσε τρεχαπετάμενος από τ'α θάθη ενός μεγάλου σκονισμένου δρόμου, λές και τον έβλεπε από κανένα χρυσό παραθυράκι της ψυχής να χυμ'α στεφανωμένος από ήλιο και δέξα, άνεμοκυκλοπόδης για ν' άναγγείλει κάποια Νίκη.

Θά πεθάνει, το βλέπεις στη χλωμάδα τήν τρομαχτική του έφηβικού κορμιού του, μα τα μάτια του ζούνε χιλιάδες ζωές και λαμποκοπούν και λένε: - Χαιρετε! Χαιρετε! Με το ζερό μου το χέρι παραμερίζω το Χάος, για να προστάσω να σ'ε πώ:

«Νενικήκαμεν!» Κ' ύστερα; Ύστερα τί με μέλει;

Η Χρυσούλα έπεσε άπάνω στην πολυθρόνα, δίπλα στο πιάνο κ' έδλεπε τον Όρέστη να βγάζει τή

γραβάτα του, άμλιη ως και νευρικός μπροστα στον καθέφτη. Τόν κύταζε με σφιγμένα τα χείλια, μ' ένα κόμπο άσάλευτο στη λαιμό και της φαινότανε πώς αν άνοιγε το στόμα δε θά μπορούσε πιά να κρατήσει τους λυγμούς. Άκκομπησε το κεφάλι της άναποδογυρισμένο τή ράχη της πολυθρόνας κι έλαϊμός της έτσι που φάνηκε γυμνός, άνοπερσπιστος κι άλαφροαιματωμένος από το πώς της λάμπας, θαρρούσας (πόσο φκιαστικά προφκτικές στάσεις παίρνουνε κάποτε τα κορμιά μας!) θαρρούσας, δινότανε. Έτσι άνοπερσπιστη σ' άστορφους και δικόπο μαχαίρι της Μοίρας, που κάπου θά στεκότανε, πούς ξέρει; Ίσως στην κάμερα τή διπλανή, κρυμμένη πίσω από τις μαθειές κουρτίνες του μεγάλου κρεβατιού!

Μεγάλα, χοντρά δάκρυα, βουβά κι άθωρητα, από εκείνα που όπου πέσουν λακκουδώνουν τή ζωή και τα σίδερα, ζεστοπεριλούζαν τήν ψυχή της. Και γύρω της, μέσα σ' όλη τήν κάμερα, ή ψυχή των πραγμάτων ξεφώνιζε, ταραζόταν κ' έτρεμε κάτω από τήν ήρεμη, νυσταγμένη άκίνησία της έπιφάνειας.

Όλα είνανε άνήσυχια και πλανταγμένα και περμένανα. Άξιαφκ, χωρίς να το θέλει, έβαλε ή Χρυσούλα

Είν' η πρώτη φορά που σε είδα
να σου βάνουν το γέμισι στο στόμα,
να σου τρίβουν καλά την κοιλίδα
και τή μάθη σου χάρω στ χώμα.
Και ζήτω το Σύνταγμα!

ΨΗΦΙΣΕ και μη έρεύν. Νά, σε τί ξανάγκασε ο Στρ. Σύνδεσμος τή Βουλή. Νά ψηφίζει χωρίς να συζητεί, χωρίς να νοίγει στο στόμα της, χωρίς να λογαριάζει και να σκοτίζεται τί ψηφίζει. Και πάλι. Ζήτω το Σύνταγμα!

Μίλησε ο Δραγούμης, μίλησε ο Κουμουνοτούρος, είπαν και οι δυο παληκαρία τή γνώμη τους για το Πριγκηπικό ζήτημα, μα στόπ! Δεν μπορείτε να χετε γνώμη, μα κι αν έχετε, δε σας δίνουμε τή δικαίωμα να τήν πείτε. Σας πετούμε έξω και τήν κλείνουμε τή Βουλή.

Επανάσταση, έχουμε; Δε βριόμαστε. Τίποτα δεν έχουμε. Ούτε επανάσταση, ούτε Σύνταγμα, ούτε Βασιλιά, ούτε Ζορμπά, ούτε τήν τύφλα στα μάτια μας. Έχουμε απ' όλα και τίποτε, γιατί δεν έχουμε τίποτα ορισμένο και μελετημένο μέσα στο μυαλό μας. Κουλουδάχα και τή μυαλό μας και ή κατάσταση.

Κι απόδειξη τή εκπαιδευτικά νομοσκέδία. Καταργήσαμε τή «Ελληνικά σχολιά». Φειάσαμε Γυμνάσια και Λύκεια. Με πέντε τάξεις τή ένα. μ' έρα τή άλλο. Τό ίδιο θάτανε κι αν τή κάναμε με δέκα τάξεις κι αν τή κάναμε με δύο, μα κι αφήσαμε τήν ψυχή, τήν ουσία, τή πρωτοκύτταρο ανέγγιχτο. Σκαρώνουμε άθραπο με γερά ποδάρια και με άδειαν καύκαλο. Τά ποδάρια κι όχι τή μυαλό. Νά, ή μοναχή φροντίδα μας και να τή πρόγραμμα τού ξαναγεννημού μας.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ μελετημένο και σωστικό παρουσιάζει σήμερα ο Ίδας με τήν «Προκήρυξη» του. Μα ο Ίδας δεν είναι ούτε Ζορμπά, ούτε Παπαφώτης, ούτε βουλευτής καν. Είναι Ίδας. Είναι δηλ. ένας από τους πέντε δέκα διαλεχτούς που χε σήμερα ή Φυλή, μας και που δε θάν τους άγκαλιάσει ποτέ, δε θάν τους κάνε ποτέ άρχηγούς της και γι αυτό ποτέ δε θά σωθεί. Δείχνει, κηρύχνει, εύαγγελίζεται ο Ίδας με τή καινούργια ζωή, μα από κανένα δε θάκουσε, γιατί κανένας (τι νάν τή κρύφουμε;) δεν έχει άρεση να μπεί σε καινούργια ζωή. Όλοι στρέγουμε τή σαπίλα μας κι όλοι μόνο τή μικροσυφέροντά μας λογαριάζουμε. Όλοι, μα όλοι.

ΚΑΛΑ τούς τ' έπε κι ο Ράλλης:
« Τά παράπονά σας να πάτε νάν τή πητε στο πεδίο τού Άρεως! » Μάλιστα, κύριοι καπνέμποροι και ποτοποιοί (Θέ μου, λέει!) και λοιποί κολοκυθάδες. Γκαρίζετε στα συλλαλητήρια γι' άνορθωση, γι' άστρατούς, γι' άμεγαλεία της δόλιας Πατρίδας, και μόλις σας άγγίξανε στη σακούλα, βάλανε τή φωνή και γριλίζετε σά χοίροι.

Σωτήρας τού λαού και ή άφροντία σου, κ. Παπαφώτη. Δυό δραχμές φόρο ή Κυβέρνηση στον καπνό, άλλες δυό δραχμές φόρο ή άφροντία σου στην κατανάλωση. Πακετάκια τσιγαρέτα πούχουν 35 λεπτά, μας τή πουλάτε σήμερα 40. Στα πέντε δραχμία με τή πεντάρα φόρο, στήν όκιά ή όρ. Κι απ' αυτές, μόνο τις 2 πάρνει ή Κυβέρνηση.

Δεν πάτε να κουρεύετε, άλιτήριοι! Κ' έπειτα έχουν άδικο οι σοσιαλιστάδες που φωνάζουν πώς δλ' αυτά γίνονται σήμερα για να βγει κερδισμένη ή άκρατοστα τάξες που ξεμεταλλεύεται άρχαία και άτιμα τόν ήλίθιο λαό.

ΦΙΛΟΣ μας σοσιαλιστής μ' έστειλε τή ακόλουθη άρθρο, που τή δημοσιεύουμε δώ μ' εύχαρίστηση:
Ο Καθηγητής στό λαϊκό Πανεπιστήμιο τής Βαρκελώνης Φερρέρο καταδικάστηκε σε θάνατο και ντουφεκίστηκε έδώ και λίγες μέρες, γιατί διδασκε τις ιδέες της λαϊκής λευτεριάς και τού σοσιαλισμού στή νεολαία και στό λαό της Ισπανίας, και μάλιστα τώρα στήν καιρό τού πολέμου με τή Μαρόκο, που έ λαός είχε σηκωθεί ενάντια της στρατολογίας.

ΜΕ ΜΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000! ΛΑΧΕΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκαστον γραμματίον ισχύον δια τήν κλήρωσιν 25 Οκτωβρίου 1909 τιμάται αντί μιας δραχμής.

ΚΕΡΑΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ :

ΜΕΓ ΚΕΡΑΟΣ	έκ δραχ.	100,000
1 Κέρδος	»	25,000
1 Κέρδος	»	10,000
3 Κέρδη	»	5,000
5 Κέρδη	»	1,000
118 Κέρδη	»	100
557 Κέρδη	»	50
1000 εν όλω κέρδη άξίας δραχμών.....		225,000

Γραμμάτια πωλούνται. Είς τήν δημοσία ταμεία και λοιπές δημοσίας άρχαί, εις τήσ Τραπεζας, εις τούς σταθμάς και στασιάρχας τών σιδηροδρόμων, τούς διαχειριστάς τών μονοπωλίων και τήσ πρακτορεία τών έφημερίδων. **Δραχ. μίαν** έκαστον γραμματίον, ισχύον δια μίαν εκ τών τριών τελευταίων κληρώσεων.

Δια πάσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων άπευθυντέον εις τή Γραφείον τού Έθνικού Στόλου και τών Αρχαιοτήτων, ύπουργείον Οικονομικών εις Άθήνας.

Ο διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

σμού στις πολιτισμένες χώρες τού κόσμου, και πόση δύναμη μπορούν να διαθέσουν οι διάφοροι έργατικοί και λαϊκοί σύνδεσμοι.

Όλοι όσοι αγωνίζονται τόν ευγενικό άγώνα της Ίδέας και της Άλήθειας, είδανε με άνακούφιση και με χαρά τήν παγκόσμια αυτή διακαρτέρηση, για τή θήνατο τού Μεγάλου μάρτυρα της λευτεριάς τού λαού Φερρέρο, και πήρανε καινούργια δύναμη για τήν εξακολούθηση τού άγώνα τους.

Αυτό ίσα ίσα δεν μπορούσαν να νοιώσουν οι σημερινοί Μοναρχικοί κυβερνήτες της Ισπανίας, και χαλάσανε τόν καθηγητή Φερρέρο, έλπίζοντας πως κάθε έμποδιο για τή χωρίς κόπο έκμετάλλευση τού λαού από μέρους τους, θά έφαιγε από τή μίσση.

Μιά τέτοια άδωμος άφέλεια δεν είναι και πρωτάκουστο πράμα στήν ιστορία τών Κρατών που κυβερνιούνται από τόν κληρο και τήν άριστοκρατία.

ΕΝΑ δάκρυ πόνου κι άγάπης στό νίσκαρτο τάφο τού Πέτρου Ζητουναίτη. Έργάτης κι αυτός της πέννας διαλεχτός, είχε κάτι μέσα του μα δεν πρόφταζε νάν τή δείξει. Γιατί δούλευε για τή ψωμί του, δηλ. δούλευε για να στεριώσει ξένη δουλιά, και κατασπατάλησε τή καλύτερα χρόνια της ζωής του, που μπορούσε να δημιουργήσει κι αυτός μια θέση στα νεοελληνικά γράμματα, γυρίζοντας σαν τήν άδικη κατάρα δώ κ' εκεί και προσηλυτίζοντας συντρομητάδες στα «Παναθήναια».

Ο άμοιρος ή Πέτρος. Πτώ πολύ μ' άρμακάνει ή θύμηση της τραγικής του ζωής, από τόν εαυτικό του θάνατο.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Θυμίζουμε και πάλι τή δήλωσιν, που κάμαμε στό περασμένο φύλλο σ' όσους μ' άς καθυστερούνε τή συνδρομή τους. Σα δε μ' άς τή στείλουν ίσαμε τέλος τού Οκτώβρη, θά πάψουν πιά να λαβαίνουν τή φύλλο. Τούς τή ξαναλέμε για να λάψουν ύστερα τή παράπονα.

— Ο συγγραφέας τού «Χαλασμένου σπιτιού» σχολιάζοντας στήν «Πατρίδα» τής περασμένης Κεριακής τή τηλεγράφημα τού κ. Βαρδαρέσου λέει πως δεν τή ξέρε καν τ' όμώνυμο και όμοιο με τή δράμα του ποίημα τού Λάμπρου Άστέρη. Μπορεί μα θά ξέρε όμως και τή άγνωστα νόμων... και κειμένων δεν έπιτρέπεται.

— Οι ποτοποιοί (ανάθεμά σε, δίσκαλε, που τούς βίφτισες έτσι!) φοβερίζουν πως αν ψηφιστεί ή καινούργια φόρος στα πιατά θά κλείσουν τή μαγαζιά τους και θά παραδώσουν τή κλειδιά στήν Κυβέρνηση. Νάν τή κάνει τί; Μηπως νάν τή χώσει και να κατασκευάσει με δαύτα κανόνια, που ζητάγαμε όλοι στό μεγάλο συλλαλητήριο;

— Η «Πενταγώνισσα» τού Νερβάνα, τυπωμένη σε βιβλίο, πουλιέται στό γραφείο μας μιά δραχμή.

— Α δούλευε πάνω σε μελετημένο και γενικό πρόγραμμα ή Βουλή δεν μπορούσε παρά να φροντίσει και για τήν άπνευματική ιδιοκτησία που καταπατιέται άδιάντροπα σήμερα σαν κανένα άδέσποτο οικόπεδο. Νά, λ. χ. προχτές παίχτηκε ή «Προμάχη» στό Δημοτικό για τιμητική, λεί, κάπιου θεατρίνου κι όμως άρνηθήκανε να δώσουνε λεπτό σακιστό στό μεταφραστή: Τί να τούς κάνεις; Ο Νόμος

που σ' άρπάζει από τή σβέρκο άμα κλέψεις μινής πεντάρας ψωμί, τού δίνει κάθε δικαίωμα να κλέψεις τούς κόπους και τούς ιδρώτες τού άλλου. Και στή «Νέα Σκηνή» παίχτηκε ή «Ηρώ και Λέαντρος», μα τή ποσοστά τού μεταφραστή, τή καταχώνισσε ή θεατρίνας. Κι όμως υπάρχει, θάρρομε, «Σύλλογος ήθοποιών» και «Σύλλογος άρ. συγγραφέων» — που να μ' άς ζήσουνε.

— Τήν πρώτη φορά ή «Στρ. Σύνδεσμος» ζήτησε να μ' ή μιλήσουν οι βουλευτές. Τούτη τή φορά ζητάει να μιλήσουν. Τό σοβαρό δηλ. από τή γελοίο μιά τήξα τή χωρίζε. Και φοβούμαστε πως άρχινήσαμε να χοροπηδάμε όλοι μας πολύ πάνω σ' αυτή τήν τήξα.

— Πάνε κ' οι τηλεφωνήτες! Ο κ. Εύταξιας, που είναι δώ ύπουργός τού Ξαναγεννημού (!), κλείνει μια πορτούλα πούχε άνοιχτεί για όσες γυναίκες θέλανε να δουλέψουνε. Η ξαναγεννημένη Ελλάδα, βλέπετε, τή γυναίκα τή θέλει άκόμα ακλόδα τού χαρμιού και της μόδας. Να μη βασκαθεί τέτια ξαναγέννηση!

— Η συνέχισιν τού άρθρου τού κ. Γ. Σαληρού στό φύλλο της άλλης Κεριακής.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ίξ. Φυσικά, τάξη και προφύλαξη δε βλάφτουν τή εναντία, ωφελούν. Κατερούμε τώρα να μ' άς είδοποιήσεις, όταν είναι καιρός, πότε και πώς να σου γράψουμε. Δίκιο έχεις και για τή «ιερογλυφικά». Να καταργηθούν.—κ. Σ. Μικρ. Είναι μερικοί στίχοι καλοί, μα όχι όλοι. Στείλε μας τίποτε καλύτερο.

Έκδοτική Έταιρεία δ «Φοίβος» — Άθήνα

ΑΓΩΣ ΘΕΟΣ :

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

— Όριός τόμος εις όον από 130 σελίδες, με τάρτιστουργήματα τών δημοτικών μας τραγουδιών.
— Εικόνες τού ζωγράφου Π. ΡΟΥΜΠΟΥ.—Πρόλογος τού έκδόστη.

— Έρμηνεία λέξεων.—Βιβλιογραφία.
Κάθε αντίτυπο δραχ. 3. Έτυπώθηκαν και 100 αριθμημένα σε χαρτί Όλλανδίας, καθένα δρ. 5.
Παραγγείλες μαζί με ταχυδρ. έπιταγές:
Έκδοτική Έταιρεία δ «Φοίβος»
1 Κλεισθένη, Άθήνα
ή στα γραφεία τού «ΝΟΥΜΑΣ», Ζήνωνα 2.

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΓΑΛΙΩΤΗ
ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ
ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΡ. 2
ΚΑΙ ΔΡ. 2 1)2 ΓΙΑ ΤΟ ΒΕΩΤΕΡΙΚΟ

ΙΔΑΣ

ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

Γ. ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΕΙΣΚΛΑΔΩΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ
ΑΕΙΣΚΛΑΔΩΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΓΙΑΤΙ ΒΛΕΠΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗ-
ΝΕΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΙΑ Η ΑΚΟΜΗ.

Γυρεύουν στρατό. Ἄς τὸν κάνουν, αὐτὸ θέλουμε καὶ μεῖς. Καὶ γιὰ νὰ γίνει χρειάζονται ὄχι μόνον χρήματα μὰ καὶ στρατιωτικὸ πνεῦμα καὶ στρατιωτικὴν χαρακτήρα. Μὰ ἔπειτα ; Γιατί χρειάζεται ὁ στρατός ; Ξεκαθάρισαν τάχα καλὰ στὸ μυαλό τους τί εἶναι νὰ κάνει ὁ στρατός ποῦ θὰ γίνει ; Καὶ πῶς σχετίζεται ὁ στρατός μὲ ἄλλα τὰ ἄλλα ; Ἄν τοὺς ρωτήσεις, θὰ σοῦ ποῦν ἢ τιμὴ τοῦ κράτους τὸ ἀπαιτεῖ, ἢ ἡ μεγάλη ἰδέα. Ὅμως τὸ κράτος εἶναι χάρβαλο καὶ τιμὴ δὲν ἔχει, ὅσο γιὰ τὴν μεγάλη ἰδέα γίνηκε ψέμα. Καὶ ἴσως ἤλθε τέλος ὁ καιρὸς νὰ γίνουμε οἱ Ἕλληνες ἄνθρωποι. Τὸ μυαλό μας εἶναι χαλασμένο, ὁ χαρακτήρας μας σαπισμένος ἢ σκλαδωμένος, ἢ πολιτικὴ μας ὑπόσταση ἀνήθικη, ἢ ὑπαρξὴ μας ὅλη μικρεμένη, στρατιωτικὴ καὶ κακομοιρασμένη. Δὲν εἶμαστε ἐλεύθεροι. Ὅμως εἶμαστε ζωντανοὶ καὶ διόλου ἐκφυλισμένοι. Τὰ κορμιά μας εἶναι γερά. Ὁ ἐκφυλισμὸς, καθὼς βεβαίως οἱ γιατροί, εἶναι φαινόμενο μόνον σωματικόν, καὶ τὸν φέρνει ἢ σύφιλη, ἢ φθίση ἢ οἱ θέρμες. Εὐτυχῶς οἱ Ἕλληνες, ἂν βγάλεις μερικὸς ἑλληνικὸς τόπος ἔπου τὰ βαλτωνέρια βγαίνουν θέρμες, εἶμαστε ὅλο υγεία. Ἐκφυλισμὸς στὸ χαρακτήρα καὶ στὸ μυαλό δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει. Σ' αὐτὰ ὑπάρχουν μονάχα κάποιες ἀρρώστιες καὶ ἀδυναμίες. Μὰ καὶ αὐτὲς γιὰ τρεῦνται. Φτάνει τὰ σώματα νὰ εἶναι γερά.

1.

ΧΑΡΒΑΛΟ. Τὸ κράτος αὐτὸ, ἢ μικρὴ Ἑλλάδα, μὲ τὰ σύνορά της τὰ κατεβασμένα στοὺς κάμπους τῆς Θεσσαλίας, ἢ πρέπει νὰ μεγαλώσει ἢ θὰ χαθεῖ. Νὰ διορθωθεῖ καὶ νὰ γίνει τέλει κράτος σὺν τῷ Βέλγιο, δὲ γίνεται. Γιατί τὸ παίρνουμε γιὰ ὀριστικὸ τὸ κράτος αὐτὸ καὶ ἀπαιτοῦμε νὰ διοικηθεῖ τέλεια καὶ χανόμεστε σὲ ἄγονες προσπάθειες γιὰ νὰ τὸ στολίσουμε σὰ νύφη μὲ τιμὴ καὶ ἄλλα τὰ χρειάζου-
μενα προικιά, δὲν τὸ ξέρω. Πολλὲς αἰτίες θὰ μπαί-
νουν στὴ μέση γιὰ νὰ βρικόμαστε σὲ μιὰ τέτοια διάθεση. Ἐνα ξέρω μονάχα, πῶς τὸ κράτος αὐτὸ εἶναι προσωρινὸ καὶ γιὰ τέτοιο πρέπει νὰ τὸ λογα-
ρίζουμε.

Καὶ γιατί εἶναι προσωρινὸ ; Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει τόσο μικρὸ ποῦ εἶναι, ἂν δὲν ἀφθεῖ ἡσυχά ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ποῦ ζοῦν ἐξω ἀπὸ τὰ σύνορά του. Καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ δὲ θὰ τὸ ἀφήσουν ἡσυχά. Λέτε νὰ εἶναι τόσο κακοὶ πατριῶτες ; Ὅχι, μὰ νοιώθουν πῶς πρέπει ἐκεῖ νὰ κολλήσουν καὶ αὐτοὶ, μὲ τὰ ἀμπελοχώραρά τους, τὰ χωριά τους, τίς πολιτείες, τὰ δάση, καὶ τίς βουκλῆς ποῦ ὀρίζουν.

Κανένας μικροπολιτικός, ὅπως εἶναι ὅλοι ἐπά-
νω κάτω ἔσοι διοίκησαν ὡς τώρα τὸ κράτος, μπο-
ρεῖ νὰ πεῖ μὲ τὸ νοῦ του βέβαια) : «Κρίμα νὰ ὑπάρ-
χουν οἱ ἔξω Ἕλληνες ! Δὲν πᾶν στὸ διάολο !

Καλὰ εἶμαστε ὅπως εἶμαστε. Τὸ κράτος εἶναι τσι-
φλίκι μας.» Ναί, βέβαια, κρίμα εἶναι, μὰ τί νὰ γί-
νει ποῦ ὑπάρχουν ; Ὁ διάβολος δὲν τοὺς θέλει. Λοιπὸν νὰ μείνει ἡσυχά τὸ κράτος ἀπ' αὐτοὺς μὲ
κανέναν τρόπο δὲ γίνεται.

Τί ἐμποδίζει ὅμως αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ κράτος,
κράτος ἀληθινόν ; Ἐμποδίζει πολὺ. Τὸ κράτος γι'
αὐτοὺς πρέπει νὰ ξεδεύει χρήματα γιὰ στρατό, γιὰ
ναυτικόν, γιὰ σχολεῖα στὴν Τουρκία, γιὰ προπαγάν-
τα, γιὰ προξενεῖα. Καὶ τὰ χρήματα δὲν τὰ πληρό-
νουν αὐτοὶ παρὰ ὁ λαὸς ποῦ κατοικεῖ μέσα στὰ σύ-
νορα τοῦ κράτους. Μὰ ὁ λαὸς αὐτός τὰ πληροῖνε
γιὰ νὰ γίνουν προπάντων διάφορα ἄλλα πράγματα
ποῦ τὰ ἔχει ἀνάγκη αὐτός. Ὁ λαὸς θέλει συγκοι-
νωσίες, σιδηροδρόμους, δρόμους, τηλεγράφους, τα-
χυδρομεία, ἐπιχωμάτωση βάλτων, ὑδραυλικά ἔργα,
σκολειά, δικαστήρια, λιμάνια, φάρους, χωροφύλα-
κες, δραγάτες, ἀστυνόμους, τελωνεῖα καὶ ἄλλα. Ἀ-
ραγε φτάνουν τὰ χρήματα ποῦ πληροῖνε αὐτούς, φτά-
νουν γιὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ, καὶ νὰ γίνουν μαζὺ
καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα χρειάζονται οἱ ἔξω ἀπὸ τὰ
σύνορα Ἕλληνες ; Οἱ προϋπολογισμοὶ τοῦ κράτους
γι' αὐτὸ προπάντων δὲ βγαίνουν οἰσοτοὶ καὶ ἔχουν
ἐλλείμματα καὶ γι' αὐτὸ γίνηκαν τόσα δάνεια. Τί
νὰ πρωτοκάνει τὸ κράτος ; Ποιὸς νὰ πρωτοκυτά-
ξει ; Τοὺς μέσα Ἕλληνες καὶ τίς ἀνάγκες τους ; ἢ
τοὺς ἔξω καὶ τίς δικῆς τους ἀνάγκες ;

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μεγαλώσει τὸ κράτος, νὰ
κάνει καινούρια σύνορα, πλατύτερα, καὶ νὰ πάρει
μέσα στὰ σύνορά του τὰ καινούρια τοὺς περισσότε-
ρους τοῦλάχιστο ἀπὸ τοὺς ἔξω Ἕλληνες. Ὅσο περισ-
σότεροι ἔξω Ἕλληνες γίνουν μέσα Ἕλληνες, τόσα
καλλίτερα θὰ μπορέσουν νὰ σιχτοῦν τὰ οικονομικὰ
τοῦ κράτους, ὄχι μόνον γιὰ τὸ κράτος δὲ θὰ ἔχει
νὰ κυτᾶζει πιά τόσοσους πολλοὺς ἐξωμερίτες, μὰ γιὰ
θὰ γίνει καὶ μεγαλῆτερος ὁ τόπος καὶ πὺ πλοῦσιος.

Ὁ μικροπολιτικός ποῦ μίλησε καὶ πρωτίτερα
θὰ μᾶς διανόψει ἐδῶ καὶ θὰ μᾶς πεῖ : «Δόξα σοὶ ὁ
θεός, ποῦ ἀναγνωρίζετε καὶ σεῖς τὴν ἀδυναμία μας
νὰ ἐπαρκέσουμε ! Καὶ ὅμως μολταῦτα ἐμεῖς δὲν
ἐπάψαμε ποτὲ νὰ θέλουμε νὰ μεγαλώσει τὸ κράτος,
καὶ ὅλο πασκίζουμε νὰ τὸ μεγαλώσουμε».

Αὐτὰ εἶναι λόγια τοῦ μικροπολιτικοῦ. Μὴν τὰ
πιστεύετε, ὅπως οὔτε ὁ ἴδιος δὲν τὰ πιστεύει. Πρῶτα
πρῶτα δὲ χρειάζονται μόνον χρήματα γιὰ νὰ ὑπάρ-
ξει κράτος. Ἐπειτα εἶναι βέβαιον ὅτι γίνονται κατά-
χρησες καὶ σπατάλες στὸ χρήμα. Καὶ τώρα ἂς
δοῦμε ἂν ἔκανε ὁ μικροπολιτικός φαφλατᾶς τίποτε
γιὰ νὰ μεγαλώσει τὸ κράτος.

Ἐπειδὴ τὸ ἔθνος αἰσθάνεται πῶς πρέπει νὰ ἐ-
νοηθεῖ γιὰ νὰ ζήσει ὅπως τοῦ ταιριάζει, ὁ μικροπο-
λιτικός τοῦ Ἑλλαδικοῦ κράτους δὲν τολμᾷ νὰ τοῦ
ἀντεῖπει καὶ κάνει πῶς προσπαθεῖ νὰ μεγαλώσει τὸ
κράτος, δηλαδὴ νὰ κάνει πῶς κάνει ἐθνικὴ πολιτικὴ.
Ὅμως ἄλλο ἀπὸ εὐχὴς ἀπλῆς, ἀπὸ εὐσεβεῖς πόθους,

ἀπὸ λόγια παχειὰ καὶ ἀπὸ σπασμωδικὰ κινήματα
(ὅταν παραφουσκώνει τὸ ρέμα), δὲν ἔκανε ποτὲ ὁ
μικροπολιτικός. Ποτὲ τοῦ δὲν προσπάθησε νὰ τὸν
κάνει δουλειά του συστηματικὴ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν
ένωση τῆς φυλῆς. Ποτὲ τοῦ δὲν ἔκανε οὔτε κἀν
σχέδιο ἐξωτερικῆς πολιτικῆς οὔτε σύμφωνα οὔτε ἀ-
σύμφωνο μὲ τίς ἀνάγκες ἢ τοὺς πόθους τοῦ ἔθνους.
Καὶ ἂν λέει πῶς ἔχει σχέδιο ἐξωτερικῆς πολιτικῆς,
μὴν τὸν πιστεύετε, σὰς γελᾷ, εἶναι ψέματα. Οὔτε
κἀν στοχάστηκε ποτὲ νὰ κάνει τέτοιο σχέδιο. Οὔτε
συλλογίστηκε ποτὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα περισσότερο ἀπὸ
πέντε λεπτὰ κάθε ἕξ μῆνες, ἢ ὅταν τύχη μεγάλη
σφιξή. Οὔτε ξέρει τίποτε γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ ἔ-
θνους. Οὔτε κἀν τὴ γεωγραφία τῶν Ἑλληνικῶν τό-
πων ξέρει. Οὔτε θέλησε ποτὲ νὰ τὴ μάθει. Καὶ ὅταν
τοῦ εἶπαν πῶς δὲν κάνει τίποτε, ὀχυρώθηκε πίσω
ἀπὸ τὴν ἀχρηματία τοῦ κράτους καὶ τίς σφεδρὲς συμ-
βουλῆς τῶν μεγάλων τῆς γῆς. Καὶ γιὰ νὰ γελᾷσει
καλλίτερα τὸ ἔθνος, στολίστηκε μὲ ὅλη τὴ σοβαρό-
τητα, τὸ μυστικισμὸ καὶ τὴν «ἐμβριθία» ποῦ τοῦ
ταιριάζει : τόσο ἀσχημα καὶ εἶπε ὑποκριτικὰ μὲ τεχνη-
τὴ ἀνυπομονησία : «Γιὰ ὄνομα θεοῦ μὴν τύχη καὶ
κουνηθῆτε. Οὔτε νὰ ἀναφέρετε κἀν τέτοια ζητή-
ματα. Μπορεῖτε μὲ μιὰ ἀπροσεξία σας νὰ καταστρέ-
ψετε τὸ πᾶν !» Καὶ τὸ πᾶν αὐτὸ εἶναι ἓνα πᾶν—
μέγιστο μηδενικόν.

Δὲν ἔχουμε βέβαια ἀναριθμητὰ χρήματα, μὰ
πρῶτα γίνονται σπατάλες, καὶ ἔπειτα μ' αὐτὰ ποῦ
ἔχουμε μποροῦμε νὰ κάνουμε πολλὰ, ἂν θέλουμε
νὰ κάνουμε πολλὰ. Καὶ μὲ τὴν ὀργάνωση τῶν ἔξω
ἀπὸ τὰ σύνορα κοινοτήτων μποροῦμε νὰ βροῦμε καὶ
ἄλλα χρήματα, πόρους ταχτικῶς (ἀφίνω τοὺς ἐ-
χτάχτους) γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους γιὰ τὴν ἐ-
νωσὴν του.

Πότε περιμένουμε ν' ἀρχίσουμε νὰ τὸ κάνουμε
ὅλοι—μέσα καὶ ἔξω Ἕλληνες—δουλειά μας ; αὐτὸ, δὲν
ξέρω. Μὰ ἂν δὲν τὸ κάνουμε δουλειά μας, δὲ θὰ
γίνει ποτὲ πραγματικότης, καὶ τότε περιττὸ εἶναι νὰ
ὑπάρχει καὶ νὰ βουρλίζεταί καὶ τὸ χάρβαλο αὐτὸ
ποῦ λέγεται Ἑλλαδικὸ Βασίλειον.

Καὶ μὲ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν γιὰ τὴν ἐνωσὴν θὰ
διορθωθοῦν κάπως ἔξω ἀπὸ τὰ οικονομικὰ, καὶ οἱ
χαρακτήρες, γιὰ τὸ φτάνει μόνον χρήμα γιὰ νὰ
φτιασθεῖ κράτος. Δὲν εἶμαστε εἰδικοὶ οικονομολόγοι
δηλαδὴ στενόμεναλοι θετικιστῆς) γιὰ νὰ στοχαζόμε-
στε τὸν κόσμον μόνον οικονομολογικῶς. Οἱ χαρακτή-
ρες τονόονται μὲ τὴν κακοπέραση καὶ τὸν ἀγῶνα,
καὶ χαλαρόνεται μὲ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν καλο-
πέραση.

Ὡς τόσο καὶ ἔτσι ποῦ εἶναι τὸ κράτος, καὶ ὡς
ποῦ νὰ μεγαλώσει, μπορεῖ κάπως καλλίτερα νὰ διοι-
κηθεῖ, ἂν δηλαδὴ διοικηθεῖ φυσικώτερα, Ἑλληνικώ-
τερα, καὶ τότε θὰ περιοριστοῦν μερικὲς χάρες ποῦ
φέρνουν σπατάλες, καὶ θὰ ἐντοπισθοῦν μερικὰ ρου-
σφέτια ἐπαρχιακὰ στὶς ἐπαρχίες τους, ἀντὶ νὰ μολύ-
νουν ὅλο τὸν ὄργανισμὸ τοῦ κράτους. Μὰ πῶς θὰ
γίνει αὐτὸ, θὰ τὸ δείξουμε στὸν παράγραφο 1.

Τώρα μονάχα πρέπει λοιπὸν νὰ σημειώσουμε
πῶς τὸ χάρβαλο κράτος τὸ Ἑλλαδικὸν εἶναι προσω-
ρινὸ καὶ ἔγινε γιὰ νὰ εἶναι ἐργαστήρι γιὰ νὰ κα-
τορθωθεῖ ἢ ἐνωσῆ τοῦ ἔθνους. Ἐχει κανεὶς καμὴν
ἀντίρρηση γιὰ τὴ λέξη «Χάρβαλο» ; Ἡ θέλει νὰ
τοῦ ζωγραφίσουμε τὰ χάλια ποῦ ξέρει : Ὅσο γιὰ
τὴ λέξη «προσωρινόν» δὲ δεχόμεστε καμὴν ἀντι-
λογία. Τὸ κράτος αὐτὸ πρέπει νὰ μεγαλώσει.

2.

ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ. Μὰ τότε, ἀφοῦ πρέπει νὰ μεγαλώσει τὸ κράτος, γιατί εἶναι φέμα ἡ Μεγάλη Ἰδέα; Δὲν εἶναι τάχα τὸ ἴδιο πρᾶμα ἡ μεγάλη ἰδέα καὶ ἡ ἰδέα ποὺ λέμε ἐδῶ πέρα, πῶς πρέπει δηλαδὴ τὸ κράτος νὰ κάνει σύνορα πλατύτερα καὶ νὰ πάρει στὰ σύνορά του μέσα καὶ τοὺς ἐξωμερίτες τοὺς περισσότερους; Ὁχι.

Ἡ μεγάλη ἰδέα εἶναι μιὰ θύμηση ποὺ ἀπόμεινε, χῶθηκε βαθειὰ καὶ φώλιασε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Ρωμοῦ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Τούρκοι, στὰ 1453 πῆραν τὴν Πόλη. Εἶναι ἡ θύμηση πῶς ὁ Ρωμῆος, μὲ τὴν Πόλη πρωτεύουσα, ὄριζε τὴν Ἀνατολὴν στὰ περασμένα χρόνια, τὸ Ἀνατολικὸ δηλαδὴ κράτος μὲ τοὺς πολλοὺς λαοὺς, ποὺ τὸ κληρονόμησε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους. Καὶ τὴν κληρονόμησε τότε φυσικὰ ὁ Ρωμῆος τὴν Ἀνατολὴν, ὡς κράτος, ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἀφοῦ τὴν εἶχε πρῶτα κατακτήσει ὁ ἴδιος καὶ μὲ τὴν Μέγα Ἀλέξανδρο ἀλλὰ προπάντων μὲ τὸν πολιτισμὸν ποὺ στὸν ἀρχαῖο καιρὸ ἦταν ὁ πρῶτος πολιτισμὸς, καὶ ποὺ τύλιξε ἀκόμα καὶ τὴν χριστιανικὴ θρησκεία στὰ δῆχτρα του, τὴν ἔβαλε κι' αὐτὴν μὲς στὸ σακκὶ καὶ τὴν ἔκανε ἔργον ἠθικῆς ἐπιβολῆς. Ὁ Ἑλληνισμὸς λοιπὸν, ἀπλωμένος σὰν ἀνώτερος πολιτισμὸς σ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἔγινε Χριστιανισμὸς, καὶ κράτησε τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν θρησκείαν στὰ χέρια του. Ὁ ἴδιος Ἑλληνισμὸς, ὁ πῶς ξυπνὸς καὶ πῶς ἀξίος λαὸς τῆς Ἀνατολῆς, μπῆκε στὸ νόημα τοῦ τί θὰ πῆ μηχανισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, τὸν κατὰλαβε καλὰ καὶ τὸν πῆρε κι' αὐτὸν στὰ χέρια του.

Μὰ, ἀφοῦ ἔζησε πάμπολλα χρόνια, ἀρχισε καὶ ζέπεφε τὸ Ἀνατολικὸ κράτος (ὅπως κάθε πολιτικὸς ὀργανισμὸς), καὶ ἤρθαν οἱ Τούρκοι καὶ τὸ ἔρπαξαν.

Τετρακόσια χρόνια ἔμειναν ἔπειτα οἱ Ἕλληνες σχεδὸν ἀπολιθωμένοι καὶ μαζί τους πέτρωσε καὶ τὸ μῖσος γιὰ τὸν ἀντίχριστο τὸν Τούρκο, καὶ ἡ θύμηση, ἡ γλυκόπιπρη, πῶς ἄλλοτε ὄριζαν αὐτοὶ τὴν Ἀνατολὴν ποὺ τὴν ἔφτειξαν αὐτοὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν τους καὶ κληρονόμησαν αὐτοὶ τὴν πολιτικὴν τῆς κυριαρχίας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Καὶ σιγὰ σιγὰ ἡ θύμηση αὐτὴ ξυπνοῦσε μέσα τους καὶ γινόταν γλυκύτατη ἐλπίδα καὶ φαντασία ζωηρὴ. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα καὶ φαντασία τοὺς σήκωσε στὸ πόδι στὰ 1821. Νὰ ὀρμήσουν κατεπάνω στὸν Τούρκο νὰ τοῦ ξαναπάρουν τὴν Πόλη καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, καὶ νὰ τὸν διώξουν τὸν ἀπίστο ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ὁλότελα. Καθὼς βλέπετε εἶχε καὶ κάτι τι χριστιανικὸ καὶ σταυροφορικὸ ἢ ὀρμὴ αὐτὴ. Οἱ Ἕλληνες ἀγωνίστηκαν καὶ σὰν Χριστιανοὶ καὶ σὰν ἔθνος ποὺ γυρεῖ νὰ κάνει κράτος δικό του ἀνεξάρτητο.

Μὰ δὲν ἦταν πιά οἱ Ρωμαῖοι αὐτοῦ γιὰ νὰ τοὺς δεῖξουν πῶς φτειάνονται καὶ πῶς κυβερνοῦνται τὰ μεγάλα κράτη μὲ τοὺς πολλοὺς λαοὺς.

Στὸ ἀναμεταξύ αὐτῶ, σταμάτησε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐκεῖ ποὺ τὸν ἀφῆσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ 1453, ἐνῶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἴσα ἴσα ἀπὸ κείνον τὸν καιρὸ ἀρχισε κ' ἐπαιρνε ὀλοένα δρόμο καὶ κυρίευε τὸν κόσμον. Καὶ ἔτσι στὰ 1770 καὶ στὰ 1821 ποὺ ξύπνησαν καὶ σηκώθηκαν πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἀνατολικούς λαοὺς οἱ Ἕλληνες καὶ χτύπησαν τὸν Τούρκο, δὲν εἶχαν πιά στὴν Ἀνατολὴν τὴν ἠθικὴ ἐπιβολὴ ποὺ εἶχαν ἄλλοτε. Καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ξυπνοῦσαν σιγὰ σιγὰ

καὶ δυνάμονε μέσα τους, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ 19ου αἰῶνα, ἡ ἐθνικὴ συνείδηση. Ἄμα εἶδαν τοὺς Ἕλληνες σηκώθηκαν καὶ αὐτοὶ ἔπειτα καὶ χτύπησαν τὸν Τούρκο. Τὸν χτύπησαν κι' αὐτοὶ καὶ σὰ χριστιανοὶ καὶ σὰν ἔθνη ποὺ θέλουν τὴν πολιτικὴν τους ἀθυπαρξία.

Ὡς τόσο οἱ Ἕλληνες, ποὺ δὲν κατάφεραν, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέραμε, νὰ πάρουν τὴν Πόλη καὶ νὰ ξανακάνουν τὸ Ἀνατολικὸν κράτος, ἔμωως κατόρθωσαν νὰ πλάσουν, μὲ τὴ βοήθεια τῆς Εὐρώπης ποὺ τοὺς συμπάθησε γιὰ τὸν ἀγῶνα τους, ἓνα μικροῦτοικο κράτος σ' ἓναν τόπον ποὺ κατοικοῦσαν πυκνὰ ἑλληνικὴς φυλῆς ἄνθρωποι.

Τώρα τελευταία στὴν Τουρκίαν συνέθηκε ἓνα περιστατικὸ ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ἀλλάξει κάμποσο μετὰ καιρὸ τὸ Τούρκικον κράτος. Ξύπνησαν μερικοὶ Τούρκοι μὲ τὴν μανίαν νὰ γίνουν κι' αὐτοὶ Εὐρωπαῖοι. Οἱ νεοφῶτιστοι ἀπὸ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν νέει Τούρκοι κατάφεραν καὶ ἔκαναν βουλή καὶ γερουσία στὴν Τουρκίαν, νομίζοντας πῶς αὐτὸ θὰ σώσει τὸ κράτος τους ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Καὶ χάρισαν μερικὰ ψίχουλα ἰσοπολιτείας στοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς ποὺ κατοικοῦν μέσα στὸ κράτος τους.

Ἀμέσως κατέθηκε στὸ νοῦ τῶν γραμματισμένων Ρωμῶν μιὰ θύμηση, καὶ ἓνας συλλογισμὸς — μήπως κάνουν καὶ τίποτε ἄλλο οἱ τωρινοὶ Ἕλληνες ἀπὸ εὐκολοὺς συλλογισμοὺς; — Καὶ εἶπαν οἱ γραμματισμένοι «Ὅπως στὸ Ρωμαϊκὸ ἀρχαῖον κράτος, ἄμα δόθηκε ἰσοπολιτεία σ' ὄλους τοὺς λαοὺς, οἱ Ἕλληνες κατάφεραν καὶ ἔκαναν τὸ Ἀνατολικὸν τμήμα του σιγὰ σιγὰ κράτος Ἑλληνικὸν, παίρνοντας τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν στὰ χέρια τους, — ἔτσι καὶ στὸ Τούρκικον τὸ κράτος ποὺ κι' αὐτὸ κατὰκτησε τὴν Ἀνατολὴν, ἀφοῦ τώρα δόθηκε ἡ ἰσοπολιτεία, οἱ Ἕλληνες πάλι θὰ πάρουν σιγὰ σιγὰ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν στὰ χέρια τους καὶ θὰ κάνουν πάλι τὸ κράτος Ἑλληνικόν. Δηλαδὴ θὰ ξαναγίνει ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται κατὰ γράμμα». Μακάρι νὰ μπορούσε νὰ γίνει!

Μὰ εἶπαμε πῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν πιά τὴν ἐπιβολὴν ποὺ εἶχαν μὲ τὸν πολιτισμὸν τους, τὸν καιρὸ τῶν Ρωμαίων. Τώρα κανένας ἀνατολικὸς λαὸς δὲν ἔχει τοὺς Ἕλληνες ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του. Εἴμαστε ὅλοι ἰσοπεδωμένοι μπροστὰ στοὺς Εὐρωπαίους. Λοιπὸν γιατί θὰ ὑπακούσουν στοὺς Ἕλληνες ποὺ τοὺς σιχαίνονται κιόλας ὅλοι τους ἐπειδὴ ἀπ' αὐτοὺς ὅλοι ἔχουν κάτι ν' ἀρπάξουν (τὰ ἀπομεινάρια τῆς πρωιτητερινῆς τους πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς κυριαρχίας); Μήπως ἔχουν τάχα λόγους οἱ Ἕλληνες γιὰ νὰ ἐξουσιάζουν τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὸ κράτος τους; Μήπως ἔχουν λάμπη ἄλλη; Τίποτε. Μονάχα ποὺ δὲν εἶναι κακοὶ ἔμποροι. Μὰ καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμα πρέπει νὰ χαντακωθοῦν. Πῶς θὰ ζήσουν οἱ ἄλλοι; Ὡστε τὸ Τούρκικον τὸ κράτος δὲ θὰ γίνει μὲ τὸν καιρὸ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Καὶ εἶναι ὄχι περιττὸ μὰ βλαβερώτατο γιὰ τὸ ἔθνος νὰ κατασκορπᾷ τὴν ἐνέργειάν του δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἄσκοπα.

Καὶ νὰ γιατί πάει ἡ Μεγάλη Ἰδέα! Ἄν ἦταν δυνατὴ ἡ μεγάλη ἰδέα γιατί δὲν ἤρθε στὸ νοῦ τῶν Ἰταλῶν ποὺ αὐτοὶ τέλος πάντων ἔπλασαν τὸ Ἀνατολικὸν κράτος μὲ πρωτεύουσα τὴν Πόλη;

Οἱ ἰδέες πρέπει νὰ συμφωνοῦν μὲ τὰ πράγματα, καὶ γιὰ νὰ συμφωνοῦν πρέπει νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ. Τὰ τωρινὰ πράγματα λέν πῶς ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία μὲ τὸν πολυσύνθετον καὶ δυνατὸν μηχανισμό της δὲν ἀνασταίνεται, ἢ δὲν ξαναγεννιέται.

Ἄλλοῦ πρέπει νὰ γυρέψουν τὰ ἰδανικά τους οἱ Ἕλληνες, καὶ ἄλλοῦ νὰ συγκεντρώσουν τὴν ἐνέργειάν τους καὶ νὰ τὴν εἰξοῦν ὅλη μαζωμένη. Πάει καὶ ἡ Πόλη καὶ ἡ Ἁγία Σοφία! Πάει καὶ ἡ Κόκκινη Μηλιά καὶ ὁ Βασιλιάς ὁ Μαρμαρωμένος! Αὐτὸς θὰ μείνει αἰώνια μαρμαρωμένος τῶρα ποὺ θὰ τὸν στήσουν, ἀγαλμα μαρμαρένιο, γιὰ παράδειγμα — ὁμορφὸ, πολὺ ὁμορφὸ καὶ συγκινητικὸ παράδειγμα — σ' ἓνα λόφο τῆς Ἀθῆνας.

Μὰ ὅτε καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ζήσει αἰώνια τὸ Τούρκικον κράτος. Πῶς θὰ τὸ φάει; Οἱ εἰσφόροι λαοὶ ποὺ κατοικοῦν μέσα του, ἂν τὸ θελήσουν, καὶ ἡ ἀνικανότητά τῶν Τούρκων νὰ τὸ φυλάξουν.

3.

ΝΕΟ ΙΔΑΝΙΚΟ. Καὶ ἄμα βγάλουμε ἀπὸ τὴν θύμησή μας γιὰ πάντα τὴν Πόλη καὶ τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καὶ ξεριζώσουμε τὴ μικρὴ σπῆθα τῆς ἐλπίδας ποὺ τρεμολάμπει ἀκόμα, τί θὰ ἀπομείνει στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους; Ποιά ἰδέα θὰ πάρει τὴ θέση τῆς Μεγάλῆς Ἰδέας; Ποιὸ εἶναι τὸ ἰδανικὸ ποὺ θὰ βάλει τὸ ἔθνος νὰ σαλέψει πάλι, νὰ ζωντανέψει, νὰ κουνηθεῖ σύσσωμο πρὸς κάποια διεύθυνση;

Τὸ Ἑλλαδικὸν κράτος, εἶπαμε, ἀναγκαστικὰ θὰ μεγαλώσει, γιὰ νὰ ὑπάρξει. Τὸ Τούρκικον κράτος λοιπὸν πρέπει νὰ διοληθεῖ, τοῦλάχιστον στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὰ νησιά, ἀφοῦ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος θὰ μεγαλώσει πάντα εἰς βάρος τοῦ Τούρκικου. Ἄς κρατήσουν οἱ Τούρκοι τὴν Πόλη. Καλλίτερα αὐτοί. Οἱ Ἕλληνες ἄρα πρέπει νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ Τούρκικον κράτος ὅσα μποροῦν περισσότερα, (μαλόνοντας ἢ συναγκροικούμενοι μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς) τὴ Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρὸν, τὰ Νησιά, ὡς τὴν Κύπρον.

Πρέπει νὰ θέλει κανεὶς ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ μὴ φουσκώνει τὰ μυαλά του μὲ ὀνειράτα καὶ στεῖρους πόθους μεγαλείων ποὺ δὲ γίνονται. Πρέπει νὰ ξεκαθαρίζει κανεὶς τὸ τί θέλει.

Τὰ ὀνειράτα καὶ οἱ ὑπερβολικοὶ πόθοι παραλύουν καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ἔθνη. Ἄν γίνει πάλι ἀξίον τὸ ἔθνος, εἶναι δική του πάλι ἀργότερα καὶ ἡ Πόλη καὶ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει.

Σ' ἓναν ξένο ποὺ γιὰ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, μοῦ ἐπαινοῦσε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ἀποκρίθηκα πῶς ἐμεῖς οἱ τωρινοὶ Ἕλληνες δὲ θεωροῦμε δικὰ μας τὰ ἔργα ποὺ ἔκαναν ἐκεῖνοι, καὶ μὰς ἀρᾷ νὰ πλασοῦμε ἐμεῖς ἄλλα. Καὶ μοῦ εἶπε τότε αὐτὸς πολὺ σοφά.— Ἐχετε καιρὸ μπροστὰ σας!

Ἄντι λοιπὸν τὴ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ ποὺ βούλιαξε καὶ πάει, γιατί εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ μᾶς νὰ γίνει πρᾶγμα, νὰ ἓνα ἰδανικὸν γιὰ τοὺς Ἕλληνες πραγματικόν, ἢ ἔνωσιν τῶν περισσότερων Ἑλληνικῶν τόπων σ' ἓνα κράτος Ἑλληνικὸν ἀξιοσέβαστον. Ἐνα τέτοιο ἰδανικόν, ποὺ τὸ προτείνουμε ὄχι μόνον τὸ Ἑλλαδικὸν κράτος τὸ μικρὸ καὶ στοὺς Ἕλληνας του, παρὰ σ' ὄλους τοὺς Ἕλληνας τῆς γῆς, μπορεῖ νὰ γεμίσει τίς ζωὲς γενεῶν ἀνθρώπων.

Τὴν ἰδέαν ἀπὸ τὴν πράξιν τὴ χωρίζει μιὰ τρίχα. Ἄπὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο εἶναι ἓνα βῆμα: Καὶ τὸ βῆμα θὰ τὸ κάνει καὶ τὴν τρίχα θὰ τὴν περάσει ἢ ἀπόφαση. Ἄμα ξεδιαλύνει κανεὶς καλὰ, μὰ πολὺ καλὰ, τὸ τί θέλει:— ἂν ἀληθινὰ θέλει τίποτε— εὐκολὰ βρίσκει τὸν τρόπον γιὰ νὰ τὸ καταφέρει. Ἄμα εἶναι γεμάτος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἓνα σκοπὸν, τὰ ἐμπόδια τοῦ φαίνονται παιγνίδια καὶ οἱ ἄνθρωποι μύγες!

Ὡστε τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶναι

οὔτε τὸ νὰ διοικηθῆι τέλεια ἡ Μικρὴ Ἑλλάδα οὔτε τὸ νὰ καταφερθῆι ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα. Ἄλλο εἶναι τὸ πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα εἶναι, πῶς νὰ ἐνωθῆι μὴν ὄρα ἀρχήτερα ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ σ' ἓνα κράτος δυνατό, γιὰ νὰ ζήσῃ καλλίτερα καὶ νὰ δείξῃ ἡ φυλὴ τὴ δύναμή της. Ὁ ἀγῶνας ὄλων μας ἔς εἶναι αὐτός, καὶ ἔς μὴ σκορπίζεται σὲ ἄσκοπες ἐνέργειες ἢ δύναμη τῆς φυλῆς.

Καὶ τώρα ξεκαθαρίζονται τὰ χρέη τοῦ καθενός.

1) Οἱ Ἕλληνες τοῦ κράτους πρέπει νὰ προσπαθῆσουν νὰ διοικηθῶν ὅσο γίνεται φυσικώτερα; ἂν ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο μόνο γιὰ νὰ κάνουν στρατό πού θὰ βοηθῆσι τὴν ἔνωση τῆς φυλῆς. Ἡ φυσικώτερη διοίκηση γιὰ τοὺς Ἕλληνες εἶναι ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, πού θὰ ἐλαφρῶσῃ τὸ κράτος ἀπὸ πολλὰ βάρη καὶ πολλὰς σκοτοῦρες, ἀφίνοντάς το πρὸς τὴν ἔνωση γιὰ νὰ κυτᾶξῃ τὸ στρατό του καὶ τὴν ἐξωτερικὴν του πολιτικὴν.

2) Οἱ ἐξωμερίτες Ἕλληνες πρέπει νὰ ὀργανώσουν τὴν κοινότητάς τους ἔτσι πού νὰ διατηροῦν μοναχοὶ τους ὅλα τὰ σχολεῖά τους καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι πάντα γιὰ νὰ ὑπερασπίσονται ἀπὸ κείνους πού ἐπιβουλεύονται τὴν ὑπαρξήν τους καὶ γιὰ νὰ σηκωθοῦν ἐνάντια στὸν Τούρκο (στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὰ Νησιά).

3) Παράλληλα μ' αὐτὰ τὰ χρέη, ἔλοι μαζὺ οἱ Ἕλληνες ἔχουν χρέος νὰ μεταρρυθμίσουν τὴν παιδεία τους. Καὶ αὐτὴ θὰ μεταρρυθμιστῆι πρῶτον μὲ τὸ νὰ πάρουν τὴ φυσικὴν τους γλῶσσαν τὴ ζωντανήν, ὄργανο διδασκαλίας, καὶ νὰ μιλοῦν καὶ νὰ γράφουν τὴ γλῶσσαν τους ἐλεύθερα καὶ πάντα, χωρὶς ντροπὴ μὴν τοὺς ὀνομάσῃ κανεὶς ἀγράμματους.

Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἔνωση τῆς φυλῆς, γινόμενος ἀπ' ὄλους τοὺς Ἕλληνες, θὰ σιᾶξῃ τὸ χαρακτηριστῆρα μας τὸν ἀνθρώπινον. Ὁ ἴδιος ἀγῶνας μαζὺ καὶ μὲ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκηση θὰ σιᾶξουν ὅσο παίρνει καὶ τὸν πολιτικὸν μας χαρακτήρα. Τὸ ἐλεύθερο μεταχείρισμα τῆς φυσικῆς μας γλῶσσας θὰ βαλεὶ σὲ τάξει τὸ φορτωμένο καὶ στραβωμένο καὶ μαρναντζιασμένο μυαλό μας, καὶ θὰ τ' ἀφήσῃ ἐλεύθερο νὰ γεννοβολήσῃ.

Τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ νὰ γίνῃ μονάχα, δὲ φτάνει. Πρέπει νὰ γίνονται ὅλα μαζὺ καὶ παραλληλὰ, γιὰτὶ εἶναι ὅλα σχετικὰ καὶ στενὰ δεμένα. Καὶ τὸ ἓνα φέρνει τὸ ἄλλο.

ΦΥΣΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ. Φυσικὴ διοίκηση σὲ τὸν Ρωμέικο ἀπὸ τότε πού φανερώθηκε στὸν κόσμον εἶναι ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Οἱ ἀρχαῖοι ζοῦσαν σὲ πολιτείες πού ἡ κάθε μιά μὲ τὰ τριγυρινὰ χωριὰ τῆς ἦταν καὶ κράτος ἰδιαιτέρως μὲ πολιτικὴν αὐτοπαρξία, ἢ Ἀθήνα, ἢ Σπάρτη, ἢ Θήβα, τὰ Μέγαρα, ἢ Κόρινθος, ἢ Κέρκυρα, ἢ Αἴγινα, ἢ Συράκουσα κτλ. Ὑστερα πορευθῆσαν ἓνας βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, Ἕλληνας ἐξαιρετικῶς καὶ μοναδικῶς, καὶ ὑπόταξε τὴς πολιτείας αὐτὰς, μαζὺ μὲ τόσους ἄλλους λαούς. Αὐτὸς πῆρε ἀπὸ τὴς πολιτείας τὴν πολιτικὴν τους ἀνεξαρτησία, ἀλλὰ τοὺς ἄφησε τὴν αὐτονομία, δηλαδὴ τοπικὴν αὐτοδιοίκησην.

Ἐπειτα οἱ Ρωμαῖοι, πολιτικοὶ ἀνοιχτομάτες πού δὲν πᾶν νὰ ἀφανίσουν ἐκεῖνο πού σὲ κάθε τόπο ὑπάρχει, παρὰ τὸ μεταχειρίζονται γιὰ τοὺς δικούς των τοὺς πολιτικούς σκοπούς, οἱ Ρωμαῖοι σὺν τὸν Ἀλέξανδρον ἄφησαν τὴς Ἑλληνικὰς πολιτείας νὰ κυβερνοῦνται μοναχῶς τους, καὶ αὐτοὶ κράτησαν τὴν πολιτικὴν κυριαρχία. Ἄς σηκωνώταν ἡ Σπάρτη νὰ χτυπήσῃ τὴς Ρωμαϊκὰς λεγεῶνας!

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἦταν συνέχεια τοῦ Ρω-

μαϊκοῦ καὶ ἄφησε καὶ αὐτὸ τοπικὴν αὐτοδιοίκησην σὲ ἑλληνικὰς πολιτείας.

Οἱ Βενετσάνοι, ἄλλοι πάλι τετραπερασμένοι πολιτικοὶ καὶ αὐτοὶ, ὅταν κατὰχτησαν τὰ νησιά καὶ τὴς παραθαλάσσιες πολιτείας τὴς ἑλληνικὰς, ἔκαναν γραφτὰς συνθήκας μαζὺ τους καὶ τὴς ἄφησαν καὶ αὐτοὶ νὰ διοικῶνται οἱ ἴδιοι, προσκυνῶντας μονάχα τὸ βενετσιάνικον λεοντάρι.

Οἱ Φράγκοι ὅπου πέρασαν τὰ ἴδια ἔκαναν, χωρὶς συνθήκας ὅμως.

Οἱ Τούρκοι, πρὸ βάρβαροι μὰ ὄχι λιγώτερο πολιτικοὶ, ἀναγνώρισαν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησην σὲ τὴς Ἑλληνικὰς τύπους, μὴ μπορῶντας μῆτε νὰ κάνουν τοὺς χριστιανούς μουσουλμάνους, μῆτε νὰ τοὺς κόψουν τὴ γλῶσσαν τους (ὅπως σκόπευαν) μῆτε νὰ μποῦν σὲ νόημα τῆς χριστιανικῆς διοίκησης, μὴ θέλοντας κίβλα νὰ φορτωθοῦν ξένες ἐννοιες. Κάθονται ἤσυχα οἱ χριστιανοὶ, κάνουν τὴς διάφορες ἀγωγείας, πληροῦν τοὺς φόρους κανονικούς καὶ ἀκανόνιστους: Τί ἄλλο ἤθελε ὁ κυρίαρχος;

Αὐτὰ γινόνταν αἰῶνες, καὶ ὡς τὰ τώρα.

Τώρα ἦλθε τὸ Ἑλλαδικὸν τὸ κράτος καὶ μ' ἓνα βουαρζίκικο νόμον ἀποκεφάλισε τὴ φυσικὴν Ἑλληνικὴν διοίκησην, ἰσοπέδωσε τάχα τὴς πολιτείας, τὰ χωριὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, κατὰστρεψε δηλαδὴ τὴς κοινότητες καὶ ἔχωσε τοὺς ἰσοπεδωμένους Ἕλληνες σ' ἓνα στενὸν παπούτσι πού εἶναι μονάχα ἡ τελευταία διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους καὶ λέγεται δήμος. Δηλαδὴ τί ἔκανε τὸ κράτος; Ὅχι μόνον ἀφαίρεσε τὰ 9)10 ἀπὸ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ χρέη πού εἶχαν οἱ πολιτείας καὶ τὰ χωριὰ, ἀλλὰ καὶ ἀναποδογύρισε τὸν ὄργανισμό τους. Ὁ Καποδίστριας πρὸς ἔξυπνος, εἶχε ἀφήσῃ τὴς κοινότητες, γιὰτὶ δὲν πάει ἓνας κυβερνήτης νὰ ἀφανίξῃ τὴ βᾶσιν πού στέκεται ἐπάνω ὁ λαὸς του. Ὅταν πάω νὰ φορέσω ἓνα ρούχο δὲν τοῦ ἀλλάζω τὰ φέδια του!

Καὶ οἱ Βούλγαροι, οἱ ἔξυπνοι, ἐνοιῶσαν ποιά εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Ρωμοῦ, ἡ κοινότητά του. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι σὴν τωρινὴν Βουλγαρία λιγιστοὶ Ρωμοὶ (καμὰ ἑκατοστὸν χιλιάδες) καὶ ἀποφάσισαν νὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ τὴ μέση ἢ νὰ τοὺς ἀφομοιώσουν, σοφίστηκαν τί νομίζετε; Ὅχι σοφίστηκε καὶ τὸ Ἑλλαδικὸν κράτος. Νὰ ἀφανίσουν δηλαδὴ τὴς ἑλληνικὰς κοινότητες. Χωρὶς κανένα νόμον βουαρζίκικο αὐτοὶ, ἔδωσαν μὴ μῆρα τὴς κοινότητες, ἀρπάξαν ἐκκλησίας, σχολεῖα, κοινοτικὰς περιουσίας, ἔκαψαν χωριὰ, ἔδωξαν τοὺς δεσποτάδες, ἐμπόδιαν τοὺς δασκάλους, τοὺς παπάδες, τοὺς ἐφόρους, καὶ πᾶν καὶ οἱ κοινότητες καὶ ἡ ἑλληνικὴ ζωή!

Στὴν Τουρκία ὅμως ἀκόμη ὑπάρχει ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, μὲ τὸν τύπον τῆς κοινότητος. Στὴν Αἴγυπτον κάθε μῆρα γίνεται. Στὴν Ἀμερικὴν τὸ ἴδιο. Ὅπου δέκα Ἕλληνες, ἐκεῖ καὶ κοινότητα. Κυβερνοῦν τὰ ἰδιαιτέρως τους μοναχοὶ τους καὶ ὑποτάσσονται κατὰ τὰ ἄλλα σὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους ὅπου θροῦνται. Δηλαδὴ τί κάνουν οἱ δέκα Ἕλληνες πού βρέθηκαν μαζὺ; Πρῶτα φέρνουν τὴς γυναῖκες τους ἢ παίρνουν γυναῖκες. Ἐπειτα χιτίζουν τὸ σπιτί τους, μὴ καλύβη. Ὑστερα κάνουν παιδιὰ καὶ παρὰδες, καὶ μαζεύουν χρήματα καὶ γιὰ τὸ κοινόν, καὶ χιτίζουν πρῶτα ἓνα ἐκκλησιδάκι, καὶ τέλος φτεῖνουν καὶ τὸ σχολεῖον γιὰ τὰ παιδιὰ τους, δηλαδὴ φέρνουν ἓνα κουτσόδασκαλον. Τὴς μικροδιαφορὰς πού ἔχουν ἀναμεταξύ τους μοναχοὶ τους τὴς ξεδιαλύουν. Καὶ ποτὲ δὲν ἀμφισβητοῦν τὴν πολιτικὴν κυριαρχία τοῦ κράτους ὅπου βρέθηκαν. Κυβερνοῦν μονάχα τὰ δικὰ τους, ὅσα μεταξύ τους,

ἔξω ἀπὸ ξένους, ταιριάζει νὰ γίνονται. Καὶ αὐτὸ τὸ ξέρουν καλὰ οἱ Ἕλληνες, ὅσο καὶ νὰ τρώγονται ἀναμεταξύ τους.

Ἀφ' οὗτο ἡ Ἑλλάδα ἔκανε αὐτὴ τὴν ἀσύγκριτην στραβοκεφαλιά καὶ κατάργησε τὴς κοινότητες σὰ νὰ ἦταν παλιοπάπουσα, ἀφ' οὗτο συγκέντρωσε ὅλες τὴς δουλειὰς σὲ τὸ κράτος πού τὸ διαίρεσε σὲ δήμους, πάει κατὰ διαβόλου. Αὐτοὶ πού θαυμάζουν τοὺς Ἀγγλους χωρὶς νὰ ξέρουν γιὰτὶ, ἄς θυμᾶσούν στὴν Ἀγγλίαν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησην, πού ἂν καὶ τρισμέγιστον κράτος δὲν τὴν κατάργησε, παρὰ τὴν ἄφησε, τὴν ὑποστήριξε, καὶ τὴ μεταχειρίζεται.

Ἀφ' οὗ οἱ Ρωμοὶ τῆς Καλαμάτας, ἄς ποῦμε, ἀπὸ αἰῶνες τώρα συνήθισαν νὰ κυβερνοῦν τὴς τοπικὰς δουλειὰς τους μοναχοὶ τους, τί ἔρχεται καὶ ἀνακατεύεται τὸ κράτος; Τί ἔχει νὰ κάνει στὴν Καλαμάτα; Τὸ πολὺ νὰ γυρέψῃ φόρους λογικούς καὶ νὰ τοὺς εἰσπράξῃ μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακόν, νὰ διατηρῇ χωροφυλάκας, νὰ ἐπιθεωρῇ τὰ σχολεῖα, τὴς ἐκκλησίας καὶ τὰ τοπικὰ δικαστήρια, νὰ κάνει κανένα ἀνώτερον δικαστήριον ἢ σχολεῖον, ἂν εἶναι ἀνάγκη, νὰ ἀναλάβῃ κανένα μεγάλο δημόσιον ἔργον ἀπὸ κείνα πού τὸ κοινόν τῆς Καλαμάτας μοναχῶς του δὲν μπορεῖ νὰ καταφέρει, δρόμον, σιδηρόδρομον, λιμάνι, φάρον, στρατῶνα. Οἱ Ρωμοὶ τὴς Καλαμάτας ὅλα τὰ ἄλλα ξέρουν νὰ τὰ κάνουν καὶ καλλίτερα μάλιστα ἀπὸ τὸ κράτος γιὰτὶ τοὺς ἐνδιαφέρουν περισσότερο καὶ πρὸς ἀλήθειαν, ξέρουν νὰ συμβιβᾶσούν οἱ ἴδιοι τὴς μικροδιαφορὰς τους, ξέρουν νὰ κάνουν τοπικούς δρόμους, μικρὰ γεφύρια, νεκροταφεῖα, νοσοκομεῖα, βρύσας, φυλάγουν πολὺ καλὰ μοναχοὶ τους τὰ ἀμπελοχώραφά τους καὶ τὰ δάση τους, φτεῖνουν καὶ συντηροῦν οἱ ἴδιοι τὰ σχολεῖα τους καὶ τὴς ἐκκλησίας τους. Γιατὶ ἀνακατεύεται καὶ σ' αὐτὰ τὸ κράτος; Ποιὸς τὸ προσκάλεσε; Ἄν τὸ κράτος πρέπει νὰ χῶναι καὶ αὐτοῦ τὴ μύτη του, ἄς ἐπιβλέπῃ μονάχα καὶ ἄς καταγίνεται μὲ ὅσα ἄλλα ἡ κοινότητα δὲν μπορεῖ νὰ κάνει.

Μὰ λοιπόν, θὰ πῆ κανεὶς, ἀφ' οὗ ὅλα μποροῦν καὶ τὰ καταφέρνουν μοναχοὶ τους οἱ Καλαματιανοὶ, ποιά εἶναι ἡ δουλειὰ τοῦ κράτους; τί ἀνάγκη καὶ νὰ ὑπάρχει κράτος; Πρῶτα πρῶτα δὲν εἶπαμε πῶς ὅλα μποροῦν νὰ τὰ καταφέρουν οἱ ἴδιοι. Μποροῦν νὰ κυβερνήσουν μοναχοὶ τους μερικὰ, τὰ τοπικὰ τους. Πρέπει ὅμως νὰ ὑπάρχει καὶ Ἑλληνικὸν κράτος, γιὰτὶ ἂν δὲν ὑπάρχει, θὰ ὑπάρξῃ ἄλλο κράτος, ξένο κράτος, πού θὰ ἔλθῃ νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴς ἑλληνικὰς κοινότητες καὶ νὰ τὴς ὀρῖξῃ. Ἑλληνικὸν κράτος πρέπει νὰ ὑπάρχει γιὰ νὰ διατηρῇ τὴν ἐνότητα τῆς φυλῆς. Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ὑπακούουν πολιτικῶς σὲ Ἕλληνες καὶ ὄχι σὲ ξένους, ὅπως οἱ Ἴταλοι ὑπακούουν σὲ Ἴταλούς, οἱ Ἀγγλοὶ σὲ Ἀγγλους κτλ. Μονάχα ἔτσι θὰ καταφέρει κάτι νὰ κάνει ὡς ἔθνος. Καὶ τὸ λέμε αὐτὸ γιὰτὶ ξέρουμε πῶς οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὴ φιλοδοξία νὰ δημιουργήσουν κάτι καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνος.

Τοῦ Ρωμοῦ δὲν τοῦ λείπει ἡ ἀξιοσύνη νὰ κυβερνεῖται πολιτικῶς ὁ ἴδιος, μὰ πρέπει μονάχα πρῶτα νὰ νοιώσῃ μὲ τί τρόπο ἔζησαν καὶ ζοῦν οἱ Ἕλληνες σὲ τὸν κόσμον, ποιὸς κοινωνικὸς ὄργανισμός τους βαστά. Οἱ Ἕλληνες ζοῦν πάντα σὲ κοινὰ ἰδιοκυβερνήματα. Λοιπόν ὁ Ἕλληνας ἢ οἱ Ἕλληνες πού θὰ κυβερνήσουν πολιτικὰ τοὺς Ἕλληνες πρέπει ὄχι νὰ καταστρέψουν τὰ κοινὰ αὐτὰ, παρὰ νὰ τὰ ἀφήσουν, νὰ τὰ περιποιηθοῦν, νὰ τὰ μεταχειρίζονται, νὰ τὰ ἐκμεταλλεῖνται πολιτικῶς. Μ' ἄλλα λόγια εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουν ἴσα ἴσα τὸ ἀντίθετον ἀπὸ κείνο πού ἔκανε ὡς τώρα τὸ Ἑλλαδικὸν κράτος.

Μὰ πῶς λοιπὸν φανταζόμεσθε πῶς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἓνα Ἑλληνικὸ κράτος; Τί δουλειὰ θὰ κάνει; Ἄς δοῦμε πρῶτα τί δουλειὴν σὲ κάθε τόπο Ἑλληνικὸν μπορεῖ καὶ καταφέρει ἢ κοινότητα μοναχῆ τῆς, καὶ ἀπ' αὐτὸ θὰ συμπεράνουμε τί ἀπομένει στὸ κράτος νὰ κάνει.

Ἡ κοινότητα ἢ Ἑλληνικὴ μπορεῖ καὶ καταφέρει μοναχῆ τῆς τὰ ἀκόλουθα.

α') Χτίζει ἐκκλησίας καὶ τίς διατηρεῖ, μετὰ πάδες, καντηλιανάφτες κτλ.

β') Χτίζει σχολεῖα (μετὰ τὰ χρήματα ποὺ δίνουν εἴτε οἱ πλούσιοι τοῦ τόπου, εἴτε ὁ κοσμάκης στοὺς δισκοὺς τῆς ἐκκλησίας—γι' αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ ὑπάρχει ἢ ἐκκλησία—ἢ μετὰ ταχτικῆς συνεισφορῆς) πληροῦναι δασκάλους γιὰ τὴν κατώτερη, κάποτε καὶ γιὰ τὴ μέση παιδεία.

γ') Φυλάγει μετὰ δραγμάτες καὶ δασοφύλακες κοινούς, ἀμπέλια, χωράφια, βοσκὰς καὶ δάση, καὶ φυλάγει μετὰ τροπῶν κοινούς καὶ ἀγελαραίους, γιδοτρόφια, ἀγελάδες, βόδια καὶ ἄλλα τῶν ἀνθρώπων.

δ') Κάνει καὶ νοσοκομεία μετὰ τὸ χρῆμα τοῦ πλούσιου ποὺ τὸ συμπληροῦν μετὰ συνεισφορῆς ἢ ἀπὸ τὴν κοινοτικὴν περιουσίαν ποὺ διαχειρίζεται.

ε') Κάνει καὶ συντηρεῖ νεκροταφεῖα, τοπικοὺς δρόμους μέσα στὴν πολιτείαν καὶ στὰ περίγυρα, ὑδραγωγεία, βρύσες καὶ μικρὰ γεφύρια.

ς') Μετὰ τὴν δημογεροντίαν τῆς συμβιβάζει ἢ διακάζει ἰδιωτικὰς μικροδιαφορὰς καὶ τιμωρεῖ μικροκλοπιὰς, δασοκλήματα καὶ τέτοια.

ζ') ἔχει τοπικοὺς ταχυδρόμους γιὰ τὴν πολιτείαν μέσα καὶ γιὰ τὰ τριγυρινὰ χωριά, (μπορεῖ νὰ ἔχει καὶ τοπικὰ τηλέφωνα κτλ.).

η') Βαστὰ ληξιαρχικὰ βιβλία.

Στὸ κράτος λοιπὸν ἀπομένει νὰ καταφέρει τὰ ἀκόλουθα.

1) Νὰ ἐπιβλέπει, ἂν θέλει, ἑλὰ αὐτὰ ποὺ κάνει ἢ κοινότητα μοναχῆ τῆς, δηλαδὴ τὰ σχολεῖα, τὴν τοπικὴ ἀσφάλεια, συγκοινωνία, τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, τὴν ὑγείαν τοῦ τόπου, τὴν πρόχειρη δικαιοσύνη κτλ.

2) Νὰ μαζεύει φόρους λογικοὺς γιὰ τίς ἀνάγκας τοῦ κράτους.

3) Νὰ κάνει ἀνώτερα σχολεῖα, εἰδικὰ σχολεῖα, πανεπιστήμια καὶ διδασκαλεῖα, ἕσα καὶ ἕπου μονάχα εἶναι ἀνάγκη.

4) Νὰ ἔχει χωροφυλακὴν γιὰ τίς μεγάλας ἀταξίας ποὺ μπορεῖ νὰ τύχει νὰ συμβῶν εἴτε ἐξαιτίας τὰ μάλωματα μεταξὺ ἀνθρώπων τῆς ἰδίας κοινότητος, εἴτε μεταξὺ δύο ἢ τριῶν κοινοτήτων. Ἡ χωροφυλακὴ θὰ ἀνακατόνεται μόνον ὅταν προσβάλλεται ἢ ὑπόσταται τοῦ κράτους. Ἡ χωροφυλακὴ θὰ βοηθεῖ καὶ στὴ συνάξιν τῶν φόρων ὅταν εἶναι ἀνάγκη, θὰ φυλάγει καὶ τίς δημόσιες φυλακὰς.

5) Νὰ κάνει ἀνώτερα δικαστήρια ἕσα καὶ ἕπου εἶναι μονάχα ἀνάγκη. Ἐῖσαμε πῶς ἢ κατώτερη δικαιοσύνη μένει χρέος τῆς κοινότητος.

6) Νὰ διατηρεῖ στρατὸν καὶ στόλον ἕσος χρειάζεται γιὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, γιὰ τὴν περιστάσιν ποὺ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ πόλεμος γιὰ νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος, καὶ γιὰ νὰ

χρησιμεύει τὸ κράτος γιὰ φόβητρο καὶ γιὰ δύναμιν ποὺ μπορεῖ νὰ τραβήξῃ φίλους καὶ συμμαχίας ἄλλων κρατῶν, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τοὺς ἄλλοφύλους.

7) Νὰ διατηρεῖ ἀντιπροσώπους, λιγιστοὺς μετὰ διαλεμμένους, στὰ ξένα κράτη ἕπου ἔχει συμφέροντα, καὶ νὰ φροντίζει προπάντων γιὰ τὴν διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων στὸ ἐξωτερικόν.

8) Νὰ κάνει, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε μετὰ συμβόλαια μετὰ ἰδιώτας, τὰ μεγάλα δημόσια ἔργα, δημόσιους δρόμους, γεφύρια, σιδηροδρόμους, γεωργικοὺς σταθμούς, ὑδραυλικὰ ἔργα, τηλεγραφεῖα, ταχυδρομεία, λιμάνια, τελωνεῖα, φάρους, καὶ μετὰ αὐτὰ καὶ ἄλλα μέσα (φόρους προστατευτικοὺς κτλ.) νὰ κυτᾶζει πῶς νὰ προστατέψῃ τὴν ἐγχώριαν παραγωγὴν καὶ βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν. Αὐτὰ θὰ τὰ ἀναλάβῃ τὸ κράτος ἕπου καὶ ὅταν οἱ κοινότητες καὶ οἱ ἐταιρίαι δὲν μποροῦν νὰ τὰ καταφέρουν μοναχὰς τούς.

9) Νὰ ἔχει νομοθετικὸν σῶμα μετὰ βουλήν ἀπὸ 50 ἀνθρώπων ποὺ νὰ τοὺς ἐκλέγουσιν ἕλους οἱ Ἕλληνες ἕλους τοῦ κράτους καὶ ἕχι καθὲς ἐπαρχίαν χωριστὰ ἀπὸ δύο τρεῖς. Ἡ ἐκλογὴ θὰ γίνῃ μετὰ ἀπλή ἢ διπλὴ ψηφοφορίαν. (Ἦσως ἢ διπλὴ εἶναι καλλίτερη, δηλαδὴ μ' ἓναν τέτοιον τρόπον κάθε κοινότητα νὰ ἐκλέγῃ δύο τρεῖς ἀντιπροσώπους τῆς ποὺ αὐτοὶ θὰ ἐκλέγουσιν ἔπειτα τοὺς βουλευτὰς).

Ἄπ' ὅλα αὐτὰ θὰ βγοῦν τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα.

I. Θὰ ἐνδιαφέρονται περισσότερο οἱ πολλοὶ γιὰ τὸν τόπον τούς καὶ θὰ περιμένουν ἀπὸ τὴν κοινότητα νὰ τοὺς βολέψῃ τὰ συμφέροντά τούς, καὶ γι' αὐτὸ θὰ προσπαθοῦν νὰ κυβερνιέται τὸ κοινόν τούς ὅσο γίνεται καλλίτερα. Θὰ πασιζοῦν νὰ τὰ βολέβουν ἀναμεταξὺ τούς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ δὲ θὰ τὰ περιμένουν ἀδιάκοπα ἑλὰ ἀπὸ τὸ κράτος.

II. Τὰ ρουσφέτια θὰ ἐλαττωθοῦν ἢ θὰ ἐντοπισθοῦν σὲς κοινότητες καὶ δὲ θὰ μολύνουν ὅλη τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Νὰ λείψῃ ὁλότελα τὸ πολιτικὸν ρουσφέτι δὲν εἶναι δυνατόν, μετὰ τὴν περιοριστοῦν πρῶτα πρῶτα οἱ θέσεις ποὺ θὰ ἔχει νὰ δώσει τὸ κράτος, γιὰτι πολλές θέσεις θὰ τίς δίνουν οἱ κοινότητες. Πολλοὶ λοιπὸν ἀπὸ τοὺς τωρινούς θεσθίθρες θὰ γυρεῦσιν καὶ θὰ βρίσκουν θέσεις ἀπὸ τὴν κοινότητα καὶ ἕχι ἀπὸ τὸ κράτος, καὶ ἀντὶ νὰ μαλλιοτραβιέται τὸ κράτος μ' αὐτούς, καλλίτερα νὰ μαλλιοτραβιέται μονάχα ἢ κοινότητα. Τὸ οἰκογενειακὸν ἀντὶ νὰ γίνῃ ἀναμεταξὺ κράτος καὶ πολίτη, θὰ περιορισθῇ στὴν κοινότητα ἕπου εἶναι καὶ φυσικὸν τού νὰ γίνῃται.

III. Θὰ περιορισθοῦν οἱ φιλόδοξοι μικροπολιτικοὶ καὶ τωρινοὶ κομματάρχες, μικροραδιοῦργοι καὶ δημοκόποι στὰ μικροπολιτικά—δηλαδὴ στὴν κοινότητά τούς, ποὺ εἶναι ἀρκετὸν στάδιον γιὰ ραδιοῦργίαι καὶ μικροσυμφέροντα. Θὰ τοὺς βαστὰ δεμένους στὴν κοινότητα τὸ συμφέρον καὶ ἀπὸ τὴν κοινότητα θὰ βρίσκουν τὸ δικόν τούς ἢ τὸ ἀδικόν τούς. Ἄς τρώγονται ἐκεῖ ἀναμεταξὺ τούς γιὰ τοπικὰ συμφέροντα ὅσο θέλουν, ἀντὶ νὰ τρώγονται ὅπως τῶρα πάλι γιὰ τοπικὰ τούς συμφέροντα μετὰ τὸ κράτος. Καὶ δὲ θὰ βρίσκουν τρόπον νὰ ἀπλώσσουν τὴν ἐπιρροήν τούς καὶ στὰ πολιτικά τού κράτους ἀπὸ δὲ θὰ βγάξῃ κανένα βουλευτὴν δικόν τῆς ἢ κοινότητος. Καὶ τὸ κράτος θὰ στίκεται ἀποπάνω καὶ θὰ ἐπιτηρεῖ, καὶ θὰ ἐπεμβαίνει μονάχα ἕταν αὐτὸ τὸ ἴδιον κινδύ-

νεύει ἀπὸ τοὺς σπαραγμοὺς τῶν κοινοτήτων, ἢ ὅταν ἀπὸ τοὺς μικροπολιτικοὺς σατραπίσκους καὶ ντερεμπέηδες ὀλοφάνερα ἀδικεῖται πάρα πολὺ ὁ λαὸς τοῦ τόπου.

IV. Οἱ φιλόδοξοι καὶ ἐπίδοξοι ὑποψήφιοι βουλευτὰς θὰ εἶναι λιγώτεροι καὶ Ἦσως καλλίτεροι. Πολλοὶ, ὅπως εἴπαμε, θὰ προτιμοῦν νὰ τρώγονται μετὰ τὰ μικροπολιτικά καὶ τίς μικροραδιοῦργίαι τοῦ τόπου τούς. Θὰ ξέρουσιν πῶς καὶ ἂν γίνουσιν βουλευτὰς (ποὺ πρέπει ὁ λαὸς ἕλους τοῦ κράτους νὰ τοὺς ἐκλέξῃ: καὶ ἕχι μόνον ἢ κοινότητα ἢ ἐπαρχία τούς) δὲ θὰ μπορέσουσιν εὐκόλῃ νὰ ἐπωφεληθοῦν τὸ βουλευτικόν γιὰ τὰ συμφέροντα τούς τὰ τοπικά. Καὶ γι' αὐτὸ γίνονται βουλευτὰς τῶρα, γιὰ νὰ καταφέρουν δηλαδὴ καλλίτερα τίς δουλειὰς τούς στὸν τόπον τούς. Ἄπ' ἄλλο μέρος θὰ τοὺς εἶναι δυσκολώτερον νὰ στοχασθοῦν νὰ βάλουν κάλην γιὰ βουλευτὰς, γιὰτι οἱ βουλευτὰς, ἔπειδὴ θὰ ἐκλέγονται ἀπ' ἕλους τούς Ἕλληνες (ἔστω καὶ μετὰ ἔμμεση ψηφοφορία), θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάπως γνωστοὶ σ' ὅλο τὸ Ἑλληνικόν, γιὰ κάποιον καλόν τούς ἔργον, ἢ νὰ δίνουν τοῦλάχιστον κάποιες ἐλπίδες. Καὶ θὰ φιλοτιμηθοῦν μερικοὶ καλοὶ νὰ δεῖξουν τὴν ἀξίαν τούς γιὰ νὰ γίνουσιν βουλευτὰς. Καὶ αὐτοὶ οἱ βουλευτὰς δὲ θὰ ἔχουν κανέναν ἰδιαιτέρον σύνδεσμον ἢ ὑποχρέωσιν μετὰ καμιά κοινότητα ἢ ἐπαρχίαν.

V. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους θὰ ἐλαφρωθῇ ἀπὸ διάφορα βάρη ποὺ τῶρα ἔχει, χωρὶς νὰ ἐλαττωθοῦν πάρα πολὺ οἱ φόροι ποὺ τῶρα ἐπιβάλλει. Οἱ κοινότητες δὲ θὰ εἶναι σὰν τοὺς δήμους ποὺ τὰ περιμένουν ἑλὰ ἀπὸ τὸ κράτος ποὺ τοὺς ἀφαίρεσε κάθε πρωτοβουλία. Ἡ κοινότητα ξέρει πάντα καὶ βρίσκει χρήματα γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ κοινού, ποὺ δὲ καθέναν τὰ βλέπει ποῖα εἶναι γιὰτι τὰ ἔχει μπροστά του καὶ τὰ βλέπει καὶ ξέρει καλὰ πῶς σχετίζονται μετὰ τὰ ἀτομικά τού συμφέροντα. Ὁ ψωμάς καὶ ὁ παπουτσῆς εἶναι καλὸς κριτὴς καὶ πολιτικὸς γιὰ τὰ πολιτικά τού σπιτιοῦ τού καὶ τοῦ κοινού, μετὰ ἕχι πάντα καλὸς γιὰ τὰ πολιτικά τού κράτους, ποὺ βρίσκονται πολὺ μακρύτερα ἀπ' αὐτόν. Παρακάτω ἀναφέρουμε παραδείγματα. Τὸ καλλίτερον ἔμμεσον παράδειγμα εἶναι οἱ κοινότητες ποὺ βρίσκονται ὄξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ Ἑλλαδικοῦ κράτους. Οἱ Ἕλληνες ἐκεῖ πληροῦνται ταχτικώτατα καὶ τοὺς φόρους ποὺ ἐπιβάλλει τὸ Κράτος ἕπου μνήσκουν καὶ τὰ δασοκλήματα ποὺ ἐπιβάλλουσι τὰ συμφέροντα τοῦ κοινού. Πολὺ συχνὰ δίνουν χρήματα καὶ γιὰ τὸ Ἑλλαδικὸν κράτος ποὺ ἀντιπροσωπεύει γι' αὐτούς (τόσο ἐλεεινὰ, ἀλλοίμονο) τὴν ἰδέαν τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους. Ὁ Ρωμῆς εἶναι φιλόδοξος καὶ γιὰ τὸ ἔθνος τού καὶ δίνει, ὁ κακόμοιρος, δίνει. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ, ὅστερα ἀπ' αὐτὰ, πῶς τὸ ἔθνος μας εἶναι φτωχόν.

Νὰ σημειωθοῦν καὶ τὰ παρακάτω γιὰ νὰ εἰμαστε συνεννοημένοι.

Δὲν εἶναι ζήτημα ν' ἀλλάξουν ὄνομα οἱ δήμοι καὶ νὰ ὀνομαστοῦν κοινότητες ἢ κοινά. Μετὰ τὸ ὄνομα δὲν ἀλλάξουν καὶ τὰ πράγματα. Ἄς μείνῃ τὸ ὄνομα δήμος, ἂν θέλετε, καὶ δήμαρχος καὶ συμβούλιον. Ἡ ἕς ὀνομαστῇ τὸ κῆταρον τῆς τοπικῆς ἐξουθερίας, ἂν προτιμᾶτε: «Ναδουχοδονόσωρ»! Τὸ ζήτημα εἶναι ν' ἀλλάξουν τὰ πράγματα. Νὰ μείνουν δηλαδὴ οἱ μικρότερες τοπικὲς περιφέρειαι ἰδιοκνηβήρητες, καὶ νὰ μὴν εἶναι ἢ κοινότητα μονάχα ἢ μικρότερη ὑποδιαίρεσιν τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κράτους. Ἡ μικρότερη διοικητικὴ διαίρεσιν ἕς εἶναι ἢ ἐπαρχία ἢ ὁ νόμος, ἢ καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἐπίσης δὲν εἶναι ζήτημα ἂν τὰ ὑπουργεῖα εἶναι ἐφτά ἢ ἑξοκτώ ἐφτά. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπουργείων ἔχει τόση σημασία ὅση καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων. Μπορεῖ δέκα ὑπάλληλοι νὰ κάνουν δουλειὰ ἑκατὸ ἀνθρώπων καὶ ἑκατὸ νὰ μὴ κάνουν τὴ δουλειὰ ἑνός. Σκοπὸς εἶναι νὰ ξεκαθαρίσει καὶ νὰ ξέρει τὸ κράτος τί δουλειὰ ἔχει νὰ κάνει, καὶ τί δουλειὰ πρέπει ν' ἀφήσει στὶς κοινότητες νὰ κάνουν, καὶ μονάχα τὸ πνεῦμα τῆς ἐργασίας ν' ἀλλάξει. Καὶ θὰ μπεῖ σίγουρα νέο πνεῦμα δηλαδὴ καθαρὸ πνεῦμα σὲ κείνους ποὺ ἤθ' διεύθυνον τις ὑπηρεσίες τοῦ κράτους, ἅμα ξέρον καλὰ ποιὰ εἶναι ἡ δουλειὰ τους καὶ ποιὰ δὲν εἶναι ἡ δουλειὰ τους. Τώρα στὸ κεφάλι τους ὅλα εἶναι σαλάτα καὶ κουρκούτι, ἀνάκατα μὲ λέξεις, λέξεις, λέξεις.

Καὶ τοῦτο τὸ σημάδι ἄς τὸ δείξουμε γιὰ νὰ φανεῖ ἑξάστερα πὸς λάθεθε ὁ νομοθέτης ποὺ ἀράνισε τὰ κοινὰ καὶ μᾶς κἀθισε τοὺς δήμους, καὶ πὸς φυσικὸ εἶναι στὸ Ρωμὸ νὰ κυβερνᾷ ὁ ἴδιος τὰ τοπικά του, ὅπως κυβερνᾷ ὁ ἴδιος καὶ τὸ σπῆτι του. Νὰ το τὸ σημάδι.

Κάτω στὸ Μωριά ξεφύτρωσαν κοντὰ στὴ Σπάρτη διάφορες μικρὲς κοινότητες σὰ μανιτάρια, ἐναντία στὸ νόμο (ἢ Βαμβακοῦ καὶ ἄλλες), ποὺ μὴ ἔχοντας ἐμπιστοσύνη οὔτε στὸ δήμαρχο, οὔτε στὸ κράτος ποὺ τοὺς τὴν κἀθισε, κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι τὰ τοπικά τους συμφέροντα μ' ἓνα συμβούλιο ἀπὸ προεστοίς, καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ δῆμο (χωρὶς μάλιστα ν' ἀνακατεῦν ὁλότελα τὸ δήμαρχο) καὶ λοιπὸν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ κράτος. Καὶ ποιὰ εἶναι τὰ τοπικά τους κοινὰ συμφέροντα; Ἐκεῖνα ποὺ εἶπαμε ἔχουν δική τους περιουσία καὶ κυτᾶζουν τὰ σκολειὰ, τίς ἐκκλησίες, τὰ νεκροταφεῖα, τὰ ὑδραγωγεία, τοὺς δραγάτες, τοὺς δρόμους, τὰ γεφύρια κτλ. Ἀφοῦ ὅλα στὴν Ἑλλάδα ζοῦν ἐν παρανομίαις, γιὰ νὰ μὴ ζῆσει καὶ ἡ παράνομη κοινότητα;

Νὰ το λοιπὸν τὸ σημάδι: ἡ κοινότητα ποὺ γεννιέται ἀθελα καὶ ἀτόφεια, χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κανένα νόμο φυτρώνει, φουντώνει, καταστρατηγεῖ τὸ νόμο, καὶ ζεῖ καὶ βασιλεύει.

Στὴ Θεσσαλία καὶ ἀπ' ἓνα δὺο παλιὲς κοινότητες τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Εὐβοίας ὁ νομοθέτης δὲν ξέρω πὼς ὑποθέτω ὅμως ἀπὸ τὴν ἀντίσταση τῶν κατοίκων, ἄφησε τὴν κοινοτικὴν περιουσία νὰ ὑπάρχει, μὰ πολὺ στραβὰ ἀνακάτωσε στὴ διοίκησίν της καὶ τοὺς δημάρχους. Τὸ ὅτι ἀρχίζει νὰ γίνεται φῶς τὸ λένε κατὰ νομοσχέδια ποὺ ἀρχισαν ἀπὸ τὸ 1896 καὶ ξεπροβάλλουν δειλὰ καὶ συμβιβαστικὰ ποὺ φαίνονται σὰ νὰ δείχνουν πὼς μερικοὶ νομάρχες καὶ βουλευτὲς — πολὺ λίγοι — ἀρχισαν νὰ νοιώθουν πὼς κατὰ τρέχει μὲς στὸ δῆμο καὶ κατὰ δὲν πάει καλὰ στὴ σχέση τοῦ κάθε χωριοῦ μὲ τὸ κράτος, καὶ ὅτι σ' αὐτὸ φταίει ὁ ὀργανισμὸς τῶν δήμων, καὶ ὁ νόμος τοῦ 1838. Μὰ καὶ τὰ νομοσχέδια αὐτὰ ἀνακατένουν δήμους καὶ κοινότητες μᾶζυ καὶ τὰ κάνουν μὲ σαλάτα.

Ἐδῶ δὲ χρειάζονται συμβιβασμοί, παρὰ μονάχα χτυπήματα καὶ τσεκουριές γερὲς στὸ δῆμο, καὶ θὰ πέσει μόνος του. Ὁ λαὸς παντοῦ, σὲ κάθε τόπο, ἄς τὸ κάνει αὐτό, ἂν δὲν τὸ κάνει ὁ νομοθέτης. Καθίστός ποὺ εἶναι ψεύτικο δὲ στέκεται στὰ πόδια του.

Λοιπὸν λέμε ὅτι τὸ προσωρινὸ αὐτὸ Ἑλλαδικὸ κράτος, γιὰ νὰ βολεῦτε λιγάκι — προσωρινὰ πάντα — πρέπει νὰ ξεαναφανερῶθῃ μὲς του ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, καὶ ἔτσι θὰ λυθοῦν τὰ χέρια του γιὰ

τὰ σπουδαιότερα ἢ γενικότερα χρέη του.

ΟΙ ΕΞΩΜΕΡΙΤΕΣ. Στὴν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ Ἑλλαδικοῦ κράτους Ἑλλάδα ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση ὑπάρχει. Οἱ Τούρκοι τὴν ἄφησαν νὰ στέκεται. Οἱ Ἕλληνες στὴν Αἴγυπτο, στὴ Ρωσία, στὴν Ἀμερικὴ τὴν ξεαναδημιουργοῦν κάθε μέρα. Παντοῦ ὅπου κι' ἂν πηγαίνουν αὐτὸ κάνουν. Καὶ τὸ Κράτος τὸ Ἑλλαδικὸ σ' αὐτὰ τὰ μέρη τὴν ἐπισημοποιεῖ. Οἱ Ἑλληνικὲς κοινότητες στὴν Αἴγυπτο ἐπικυρώθηκαν μὲ Βασιρικὰ διατάγματα τοῦ Γεωργίου τοῦ Πρώτου. Καὶ δὲν ἀνοίγουν τὰ στραβὰ τους νὰ δοῦν, οἱ τυφλοὶ νομοθέτες τοῦ Ἑλλαδικοῦ κράτους.

Ἀφίνομε τις ἄλλες κοινότητες. Μόνο γιὰ τὴν Τουρκία (ἢ τὴν ἀλύτρωτη Ἑλλάδα) θὰ ποῦμε λίγα λόγια. Οἱ μεγάλες κοινότητες αὐτοῦ, πρέπει νὰ καταφέρουν νὰ συνδεθοῦν κάπως περισσότερο μὲ τις μικρότερες. Ὁ μόνος σχεδὸν σύνδεσμος τῶν κοινοτήτων ἀναμεταξύ τους τώρα εἶναι ὁ δεσπότης καὶ ἡ «θεόσωτος» ἐπαρχία του, δηλαδὴ τὸ λιβάδι του. Λοιπὸν ἢ ὁ δεσπότης εἶναι ἀνάγκη νὰ φωτισεῖ καὶ νὰ γίνει ἀνθρώπος, πρᾶμα δύσκολο, ἢ οἱ μεγάλες κοινότητες πρέπει νὰ κυτᾶζουν λιγάκι γύρω τους νὰ δοῦν τί κάνουν οἱ μικρότερες κοινότητες, καὶ νὰ φιλοδοξήσουν νὰ τις περιλάβουν μέσα στὴν περιοχὴ τους ἢ στὸν ὀργανισμὸ τους. Ἔτσι: θὰ τις βοηθήσουν νὰ ζοῦν καλλίτερα, καὶ καλλίτερα θὰ τις ἐκμεταλλεύονται ἐμπορικῶς. Ἔτσι: θὰ βροῦν καὶ οἱ μικρότερες κοινότητες πόρους ἀρκετοὺς γιὰ τὰ σκολειὰ τους, ἂν ὄχι καὶ γιὰ ἄλλες ἀνάγκες τους ποὺ καὶ τώρα τίς κυτᾶζουν μοναχὲς τους, καὶ οἱ μεγάλες θὰ προκόψουν καλλίτερα. Ἔτσι: θὰ ὀργανωθοῦν καὶ πὸς βολετὰ οἱ κοινότητες γιὰ νὰ ὑπερασπιζοῦνται ἀπὸ κάθε ἐπίθεση εἴτε νόμιμη εἴτε παράνομη τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἢ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ποὺ κατοικοῦν μὲς στὴν Τουρκία καὶ ποὺ κυτᾶζουν πὼς νὰ μᾶς πάρουν τὸ ψῆμι ἀπὸ τὸ στόμα καὶ νὰ μᾶς ξεπατώσουν ἀδιάντροπα. Ἔτσι: θὰ προετοιμαστοῦν οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας καὶ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ σηκωθοῦν στὸ πόδι ἐναντία στὸ Τούρικο τὸ κράτος, ὅταν ἔρθῃ ὁ καιρὸς καὶ ἡ περίσταση (καὶ ἐμεῖς ὅλοι πρέπει νὰ τὸν φέρομε τὸν καιρὸ καὶ τὴν περίσταση, γιὰ τὴν βέβαια δὲ θὰ ἔρθῃ ἐξ οὐρανοῦ) καὶ ἀποφασιστεῖ τὸ πρᾶμα ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Ἔτσι: καὶ οἱ ἐξωμεριτεῖς θὰ βοηθήσουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἔνωση τῆς φυλῆς. Ἔτσι: θὰ σιαχτεῖ, μ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, καὶ ὁ χαρακτήρας τους ὅσο παίρνει.

Περισσότερα ἐδῶ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν ταιριάζει νὰ ποῦμε.

ΦΥΣΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ. Μὰ τώρα εἶναι κατὰ ἄλλο γιὰ ὅλο τὸ ἔθνος νὰ ποῦμε: πρέπει τέλος πάντων ν' ἀλλάξει καὶ τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου λιγάκι, ἴσως ὄχι ν' ἀλλάξει: καθαυτὸ, μὰ νὰ ξεσκλαθῶθῃ ἀπὸ μιὰ βαρεῖα σκλαβιά ποὺ τὸ πλακάνει αἰῶνες τώρα καὶ τὸ κάνει καὶ μαραγκιάζει, σταφιδικάζει, σκουριάζει καὶ μαραίνεται — ἡ ἐπίσημη γλῶσσα. Τὸ μυαλὸ τοῦ Ρωμοῦ πρέπει νὰ καθαρισεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴ σκουριά.

Βέβαια τὰ ἔργα ποὺ ἔγραψαν Ὀμηρος, Πίνδαρος, Αἰσχύλος, Δημοκρίτος, Θουκυδίδης, Πλάτωνας, Μέναντρος, Λουκιανός, εἶναι ἔξοχα. Κανεὶς δὲν ἀντιλέγει. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν οἱ πρῶτοι ἀληθινὰ ἀνθρώποι ποὺ καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς κατέβασαν στὴ γῆ γιὰ νὰ τοὺς δοῦν καλλίτερα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὴν τέχνη ἔπλασαν πρῶτοι ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς τὸν τέλειο ἀνθρώπο. Κυτᾶξτε τὰ

ἀγάλματά τους καὶ τοὺς ἥρωές τους. Εἶναι καὶ οἱ πρῶτοι ποὺ ἀρχισαν νὰ παρατηροῦν σωστὰ καὶ νὰ μαζεύουν ὄλικὸ γιὰ τίς τωρινὲς ἐπιστήμες. Ἔτσι: ἀπ' αὐτοὺς οἱ λαοὶ δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ συμπληροῦν τις ἐπιστήμες ποὺ ἀρχισαν νὰ τις καταλαβαίνουν ἐκεῖνοι, καὶ νὰ ἐπαναλαβαίνουν τὴν τέχνη τους πλάθοντας κι' αὐτοὶ ὅσο γίνεται πὸς τέλεια τὸν τύπο «ἀνθρώπος». Ὡς αὐτοῦ πάει καλά.

Μὰ τί ἔκαναν οἱ ἄλλοι λαοὶ γιὰ νὰ συμπληροῦν τὴν ἐπιστήμη καὶ νὰ δημιουργοῦν τέχνη; Μεταχειρίστηκαν ἓνα ὄργανο. Δὲν εἶπαν πὼς ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες καὶ οἱ πρῶτοι τέλειοι τεχνίτες μεταχειρίζονταν ὄργανο τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα (ἢ τὸ ἑλληνικὸ μάρμαρο) γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη κι' αὐτοὶ νὰ μεταχειριστοῦν τὸ ἴδιο ὄργανο γιὰ νὰ φτάσουν στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Ὁχι. Εἶπαν οἱ λαοί, ὁ καθένας χωριστὰ καὶ μὲ τὸ νοῦ του, θὰ συμπληροῦμε ἀτέλειωτα τὴν ἐπιστήμη καὶ θὰ πλάθουμε τέχνη μὲ ὅτι ὄργανο ἔχομε μετῆς. Ἐμεῖς ἔχομε ὄργανο μὰ γλῶσσα, τὴ δική μας γλῶσσα. Κουτσὴ στραβή, αὐτὴν ἔχομε, αὐτὴν καὶ θὰ μεταχειριστοῦμε. Τὴν τελειότητα στὴν τέχνη καὶ τὴ σωστὴ παρατήρηση στὶς ἐπιστήμες, τὰ ἔδωσε στοὺς Ἕλληνες ἐκεῖνους ὄχι ἡ γλῶσσα τους, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα εἶναι ὄργανο μονάχα καὶ τίποτε ἄλλο, τοὺς τὰ ἔδωσε τὸ πνεῦμα, ὁ νοῦς τους, τὸ μυαλὸ. Μὲ μυαλὸ καὶ μετῆς καὶ μὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν ξέρομε καλά, μὲ τὴ γλῶσσα ποὺ τὴν ξέρομε ἴσα ἴσα καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐπειδὴ εἶναι δική μας, μ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα θὰ σπουδάσουμε ἐπιστήμες καὶ θὰ πλάθουμε τέχνες. Τὸ εἶπαν καὶ τὸ ἔκαναν.

Στὴν ἀρχὴ εἶχαν κι' αὐτοὶ κάποιες ἀμφιβολίες, γιὰ τὸ δὲν τὰ εἶχαν καλὰ καλὰ ξεκαθαρισμένα τὰ πρᾶματα στὸ μυαλὸ τους, καὶ προσπαθοῦσαν μὲ μιὰ γλῶσσα πεθαμένη — τὴ λατινικὴ (ποὺ μέσον αὐτῆς ἐγνώρισαν καὶ θαύμασαν τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα) — νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ τους. Μὰ γρήγορα εἶθαν πὼς τίποτε δὲ βγαίνει μὲ τὸ σύστημα αὐτό. Καὶ εἶπαν. Εἶναι ἄσκοπο καὶ περιττὸ νὰ ξεθάψουμε πεθαμένους λαλιὰς γιὰ νὰ κάνουμε μ' αὐτὲς ζωντανὰ ἔργα. Ἡ δική μας ἡ γλῶσσα σιγὰ σιγὰ πρέπει νὰ γίνει καὶ θὰ γίνει ἀξία γιὰ νὰ ἐκφράσει ὅ,τι ἔχομε στὸ νοῦ μας. Μόνο μὲ τὴ γλῶσσα ποὺ ἀντιπροσωπεύει σωστότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη τὰ νοήματά μας, μ' αὐτὴν καὶ ὄχι μὲ ἄλλη θὰ ἐκφράσουμε καλλίτερα ἐκεῖνο ποὺ θέλομε. Μόνον αὐτὴ εἶναι ὁλότελα ταιριασμένη μὴ τὴ δική μας σκέψη, δηλαδὴ μὲ τὰ τωρινὰ ζωντανὰ πρᾶματα.

Καὶ ἔτσι ὁ καθένας μεταχειρίστηκε τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσε. Μ' αὐτὴν ἔγραψε, μ' αὐτὴν διδάξε στὸ σκολειὸ, μ' αὐτὴν μίλησε στὴ βουλή κτλ. κτλ. Καὶ πέρασαν αἰῶνες. Καὶ δούλεψαν καὶ δουλεύουν, καὶ ἔπλασαν καὶ πλάθουν, καὶ ἀφίνουν τὴ γλῶσσα τους καὶ τρέχει, καὶ ζοῦν καὶ βασιλεύουν.

Καὶ στοὺς αἰῶνες αὐτοὺς ποὺ πέρασαν τί ἔκανε τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸ;

Θαμπωμένο ἀπὸ τὴν κίγλη τῶν ἔργων τῶν προγόνων του ποὺ ἀναφέραμε, δὲν πρόφτασε νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ ξεκαθαρίσει τὰ πρᾶματα, δὲν κατάφερε νὰ καλοστοχαστεῖ καὶ εἶπε: «Ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων αὐτῆ ἦταν ἔξοχα, ἀφοῦ σ' αὐτὴν ἔγραψαν τὰ ἔξοχα τὰ ἔργα ποὺ ὁ κόσμος ἀντιλαλεῖ ἐξαιτίας τους καὶ ποὺ καὶ μᾶς ἀκόμη μᾶς περιχύνουν μὲ τέτοια φεγγαβολή!» Εἶπε καὶ θανάτωσε! Καὶ ἦταν μονάχα σὰ νὰ ἔλεγε: «Τὸ μάρμαρο τῶν προγόνων (δηλαδὴ τὸ μαρμαρο τῆς Πεντέλης καὶ τῆς

Πάρος) αὐτὸ ἦταν ἔξοχος ἀφοῦ μ' αὐτὸ ἐγίναν τὰ ἔξοχα τὰ ἔργα, οἱ ναοί, τὰ ἀγάλματα, τὰ ἀνάγλυφα». Καὶ εἶπε καὶ τῆ συνέχεια: «Φυρὶ φυρὶ θὰ γράψω ἐκείνη τὴ γλῶσσα, ἔτσι ἢ γίνω καὶ γὼ κάτι καὶ θ' ἀκουσθεὶ καὶ τὸ δικό μου τ' ἔνομα στὸν κόσμον, σὺν ἐκείνων». Γιατί, ἀφοῦ ξέπεσε ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς, τὸ ἔθνος εἶχε πάντα τὴ φιλοδοξία νὰ ἀκουσθεὶ πάλι στὸν κόσμον, καὶ δὲ συλλογίστηκε πῶς ἐκεῖνοι ποὺ ἐπλαθάν τὰ ἔξοχα τὰ ἔργα μὴ φιλοδοξία εἶχαν μόνον τὸ πῶς νὰ πιάσουν, καὶ ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὰ λόγια τοῦ κόσμου. Νὰ ἀμέσως μὴ διαφορά μεταξὺ ἐκείνων καὶ μᾶς.

Ὁ χριστιανισμὸς ὡς τόσο στὴν Ἀνατολή, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς καλαισθησίας του, ξεχάνοντας τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ σπάνοντας τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, ἀπὸ ἀντιπάθεια ἐπλάσε βέβαια κατὰ τὴ Βυζαντινὴ Ἐκκλησίαν. Καὶ ὁ λαὸς, ὁ ἀτίμητος, ὁ πλούσιος πάντα λαὸς, χαμπάρι μὴν ἔχοντας ἀπὸ τίς ἀρχαῖες τελειότητες καὶ μὴν ξέροντας κἄν τοὺς ἀρχαίους ἀλλοιῶς παρὰ ἀπὸ τὴν παράδοση (ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, οἱ Νεράιδες, ὁ Νάρος, ἡ θρησκεία τῶν ἀποθαμένων), δὲν ἐμποδίστηκε νὰ δημιουργήσῃ, καὶ ἐπλάσε κ' αὐτὸς ἀπὸ τὴ ζωὴ κατὰ τέλει: τὰ *Δημοτικὰ Τραγούδια*. Καὶ οἱ σοφολογιώτατοι γραμματισμένοι τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ πανιερώτατοι καὶ πανοσιολογιώτατοι ἀρχηγοὶ τῆς ἐκκλησίας, κολλημένοι στὸ γράμμα καὶ ἔχι στὸ πνεῦμα, αἰῶνες τώρα παρὰ τὸ ἔθνος στὴν πύθραν, στὴν πύθραν κούτῃ παλαδιώμα, στὴ μεγαλῆτερη τρέλλα ποὺ μποροῦσε ποτὲ τὸ ἔθνος νὰ κάνει: νὰ ἀποκηρύξῃ δηλαδὴ τὸν ζωντανὸ ἑαυτοῦ καὶ νὰ προσκολληθεὶ σὰ στρεῖδι στὴ γλῶσσα τῶν ἀποθαμένων του.

Πολλοὶ τώρα θὰ ποῦν πῶς σύγκριση τοῦ Ἑλληνικοῦ μὲ τ' ἄλλα ἔθνη σὲ τοῦτο τὸ ζήτημα δὲ χωρεῖ, γιατί γιὰ κείνα ἢ λατινικὴ ἢ ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦταν ξένες ἐνῶ γιὰ μᾶς εἶναι προγονικὴ. Ἐχουν ὅμως ἀδικεῖ ἔτσι τὸ λέν καὶ τὸ ξαναλέν αὐτὸ. Πρῶτα πρῶτα οἱ Ἴταλοι εἶχαν προμάμη τους τὴ λατινικὴ καὶ τὴν ἀφῆσαν. Ἐπειτα κάθε γλῶσσα ποὺ πέθανε, εἴτε ξένη εἶναι εἴτε προγονικὴ, εἶναι... πεθαμένη. Αὐτὸ δὲν κατάλαβαν οἱ Ἕλληνες καὶ πολέμησαν αἰῶνες ὡς καὶ τὸ μυαλό τους νὰ σαβανώσουν καὶ νὰ ἀπομουμιάσουν γιὰ νὰ ἀπολιθωθοῦν εἰς ἀρχαίους Ἕλληνας. Καὶ καταλαβαίνω ἢ τρέλλα αὐτὴ νὰ βασιλεύει διακόσια, τριακόσια, ἄς εἶναι καὶ πεντακόσια χρόνια. Μὰ δυὸ χιλιάδες χρόνια; Τί εἶδος μάγια ἔστησαν στοὺς παθολογικοὺς στὸ μυαλό ἀπογόνους τους οἱ φυσιολογικοὶ μεγάλοι Ἕλληνες ποὺ ζῶσαν τὸν 5ο καὶ 4ον αἰῶνα πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό; Δὲν τὸ νοιώθω. Καὶ τί λογῆς μεθύσι ἀρχαιοπρέπειας ἦταν αὐτὸ ποὺ δὲν κούραστηκε νὰ ὀργιάξῃ δυὸ χιλιάδες χρόνια; Ἴσως ὁ Βάκχος θὰ τὸ ξέρει.

Θὰ ποῦν ὅμως ἄλλοι πῶς, ἀπὸ κάμποσον καιρὸ καὶ δῶθε, γινήκαμε πρὸ λογικὸ γιατί θελήσαμε νὰ ταιριάσουμε τὴν πεθαμένη γλῶσσα μὲ τὴ ζωντανή. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ συμβιβασμοῦ θὰ σὰς τὸ περιγράψωμε σὲ λίγο.

Μὰ δὲ νομίζετε, ἀγαπητοί μου Ἕλληνες, πῶς ἔφτασε πρὸς τὴν ὥρα νὰ γιαιτρευτοῦμε ἀπ' ἐλα αὐτὰ; Καὶ ἡ παθολογικὴ κατάσταση καὶ ἡ τρέλλα ἔχουν τὰ ἐριά τους. Ἀρκετὰ ὀργιάσαμε στὸ φανταχτερὸ μεθύσι τῆς ἀρχαιομανίας. Δὲν κούραστηκαμε πιά;

Ἡ τρέλλα, ἡ ἀρρώστια, ἡ τὸ σαράκι ποὺ μᾶς τρώγει εἶναι βαθύτερα παρ' ὅτι τὸ θαρροῦμε. Μᾶς γύρισε τὸ μυαλό στραβά σὲ κάθε εἶδος στοχασμὸ

καὶ τοῦ στραβῶσε κάθε δρόμο. Καὶ πρὸ πάντων τὸ σκολεῖο ποῦ, ἀφημένο σὴν ἀδειανὴ σοφία καὶ διάκριση τῶν γραμματισμένων, μορφώνει τάχα τὸν Ἕλληνα, ἐνῶ τὸν ἀποστραβώνει καὶ τὸν παραμορφώνει ἀλήθεια, τὸ σκολεῖο μᾶς εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον καὶ τὸ χειρότερον σημάδι τῆς κατάντιας τοῦ μυαλοῦ μᾶς, τὸ σκολεῖο ποῦ φροντίζει: νὰ τὴ φορτώσῃ καὶ στὰ παιδιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μὴν τύχει καὶ χαθεὶ, μόνον νὰ ζήσει ἢ στραβωμάρα αὐτὴ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα!

Καὶ γιατί;

1) Σκοπὸ ἔβαλε τὸ σκολεῖο, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ στὸ Πανεπιστήμιον, νὰ μάθει τοῦ παιδιοῦ μὴ γλῶσσαν καὶ μάλιστα νεκρὴν, γιὰ νὰ τὴν κἄνῃ μὲ τὸν καιρὸ δική του γλῶσσα. Ἐνῶ κάθε γλῶσσα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ὄργανον καὶ ἔχι σκοπὸς τῆς διδασκαλίας. Ἡ γλῶσσα στὸ σκολεῖο πρέπει νὰ εἶναι μέσο γιὰ νὰ μάθουμε ἄλλα πράγματα.

2) Ἐξὸν ἀπὸ τὸν τρομερὸ καὶ ἀσκοπο κόπον ποὺ ἐπιβάλλει στὸ παιδί, νὰ μάθει δηλαδὴ μὴ γλῶσσαν ποὺ δὲν εἶναι δική του καὶ νὰ τὴ βάλῃ στὴ θέση τῆς δικῆς του, παραφορτῶναι κούρας καὶ παραγεμίζει τὸ μυαλό τοῦ παιδιοῦ μ' ἕναν ἀρμαθὸν ἀταχτες, περιττες καὶ ἀσύνταχτες γνώσεις, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ κἄνῃ τὸ παιδί ἄξιο γιὰ τί νομίζετε; Γιὰ νὰ ἀναβῇ σὲ ἀνώτερα σκολεῖα. Καὶ ποιά ἢ ἀνάγκη νὰ πᾶν σὲ ἀνώτερα σκολεῖα ὅλα τὰ Ἑλλ. νόπουλα, ὁ ζευγολάτης, ὁ ἐργάτης, ὁ ναυτικὸς, ὁ χωριάτης; Ἡ γλῶσσα δὲν τοὺς ἀφῆσε νὰ τὸ στοχαστοῦν. Ἐνας πολὺ σπουδαῖος λόγος γιὰ νὰ πᾶν σὲ ἀνώτερα σκολεῖα ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶναι γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ξεμάθουν τὴ γλῶσσα τους ὀλότελα καὶ νὰ ἀπομάθουν τὴν ἀττικὴν διάλεκτον! Ἄν ἦταν δυνατό, θὰ ἀνέγκασαν οἱ δασκάλοι τὸν Ἕλληνα νὰ μὴν πᾶσῃ ποτὲ νὰ πηγαίνει στὸ σκολεῖο ὡς ποῦ νὰ γίνῃ ἀρχαῖος λίθος ἢ μούμιον. Καὶ οἱ γνώσεις αὐτὲς ὅλες ποὺ ἀποθημεύει ὁ Ρωμῖος ἀνάκατα στὸ μυαλό του μαζεῦοντάς τες ἀπὸ τὰ σκολεῖα του, εἶναι μὴ μὴ γάλη φουκαλιδα ποὺ ἀφοῦ σκάσει ἀφίνει τὸ μυαλό του ἀδειο. Καὶ ἂν, κατὰ περίστασιν, δὲ σκάσει, ἔξακολουθεῖ νὰ φουσκώνει καὶ ἀποβλακώνει ἢ ἀποστραβώνει τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἀραγε ἀνάγκη νὰ ποῦμε ὅτι σκοπὸς κάθε σκολεῖοῦ εἶναι νὰ δίνει τοῦ παιδιοῦ λίγες μὰ στερεῆς γνώσεις, ἀνάλογες μὲ τίς ἀνάγκες του, δηλαδὴ μὲ τὴ ζωὴ ποὺ θὰ κἄνῃ τὸ καθένα ἕνα μεγαλώσει; Καὶ νὰ τοῦ ἔπναι ἀκόμη μέσα του ὅτι ἐκάνοι τες τυχαῖες: νὰ ἔχει;

3) Καὶ εἶναι βέβαιον, ἀκόμη καὶ τώρα, τελικὸς σκοπὸς τῆς παιδείας τὸ νὰ μάθει ὁ Ρωμῖος τὴν ἀττικὴν γλῶσσαν γιὰ νὰ γίνῃ στὸ τέλος ἀρχαῖος Ἕλληνα, μὰ τώρα ποὺ ἔβαλαν νερὸ στὸ κρασί τους οἱ δασκάλοι, προσπαθοῦν νὰ φτάσουν στὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἀπὸ ἄλλο δρόμον. Εἶδαν πῶς ἀπότομα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἢ μεταμόρφωσις, ἀφότου πέθανε μάλιστα κ' ὁ Ὀβίδιος, καὶ στοχάστηκαν νὰ τὴν καταφέρουν σιγά κ' ἀγάλη ἀγάλη, μὲ τέχνη καὶ διπλωματικὰ δασκαλοπαπασίτικα. Ἀνάμεσα στὴ ζωντανὴ καὶ στὴν πεθαμένη, ἔβαλαν μὴν ἄλλη γλῶσσα, ἕνα ἀνακάτωμα ἀπὸ ζωντανὰ καὶ πεθαμένα κομματάκια. Καὶ ἀνάγκασαν τὸ παιδί νὰ μάθει πρῶτα αὐτὴν, καὶ ἀπ' αὐτὴ σιγά σιγά ὕστερα, ὀλοένα προσθέτοντάς, μὲ τὴν ἴδια τέχνη καὶ διπλωματικά, πεθαμένα στοιχεῖα καὶ ἀφαιρῶντάς ζωντανὰ νὰ φτάσῃ στὴ νεκρικὴ τελειότητα. Ἡ μέση αὐτὴ γλῶσσα ποὺ ἔγινε καὶ ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ κράτους, — φυσικὴ γλῶσσα ἐνὸς τραγελαφικοῦ κράτους — λέγεται «καθαρεύουσα» καὶ θὰ ἦταν καλλίτερα νὰ λεγόταν «βρώμα».

Ἐπειδὴ τώρα τὸ παιδί ξέρει καὶ τρίτη ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴ γλῶσσα τῆς μάνας του («τὸ εἰδεχθὲς ἐκεῖνο καὶ βαρβαρικὸν ἰδίωμα») ποὺ ὁ δάσκαλος πολεμᾷ καλὰ καὶ σώνει νὰ τοῦ τὴν ξεριζώσῃ, καὶ ποὺ μοιάζει βέβαιον ἐξωτερικῶς ὀρθογραφικῶς καὶ φθονγολογικῶς μὲ τὴ γλῶσσαν τὴν ἀττικὴν ποὺ γυρεύει σὲ τέλος νὰ τοῦ τὴν μπίξῃ σὲ μυαλό. — μπερδεύει ὅλες αὐτὲς τίς γλώσσες μέσα στὸ μυαλό του τὸ παιδί, καὶ σὰ βγῆ ἀπ' τὸ σκολεῖο τίς μεταχειρίζεται καὶ ὅλες μαζὶ καὶ καμιά. Τὸ τί σαλάτα γίνεται στὴν ἐμίλια, στὸ γράψιμον καὶ λοιπὸν καὶ στὸ μυαλό τοῦ νέου Ρωμῖοῦ εἶναι ἀφάνταστο. Δηλαδὴ δὲν τὸ φανταζόμεστε ἐμεῖς ποῦ τὸ βλέπομε κάθε μέρα καὶ τὸ ἔχουμε γιὰ πολὺ φυσικόν, καὶ μάλιστα γιὰ τὸ μόνο σωστό. Ἔτσι ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ἀμήν! Ἐπειτα ἕνας ποὺ κἄνῃ τόσον κόπον, ὅλα τὰ νεύατα του, γιὰ νὰ μάθει κάτι, ἀφοῦ τὸ κουτσομάθει καὶ νομίζει πῶς τὸ καλοξέρει, εἶναι περήφανος φυσικὰ γ' αὐτό, καὶ δὲ θὰ θελήσῃ ποτὲ νὰ παραδεχθεὶ (ἐξὸν ἂν εἶναι ἐξῆνος) ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ κόποι ποὺ ἔκανε πᾶν χαμένον καὶ αὐτὰ ποὺ ἔμαθε ἔχι δὲν εἶναι τέλεια παρὰ εἶναι χειρότερα κ' ἀπὸ τὴ νόυλα. Γι' αὐτὸ βλέπομε τίς «Ἀρσκαειάδες» καὶ τίς «Ζαππίδες» καθὼς τίς λένε, νὰ περπατοῦν τόσο περήφανες στὸ δρόμον καὶ νὰ ἔχουν τόσο ἀπαιτήσεις γιὰ γαμπροὺς ἀντάξιους τῆς καθαρεύουσας ποὺ αὐτὲς πιά τὴν ἔχουν ξεσκολισμένη. Γι' αὐτὸ βλέπομε καὶ τοὺς νέους ὑψηλῆς τοῦ πανεπιστημίου νὰ κορορεύονται τόσο καὶ νὰ περνοῦν γιὰ τέλειον γαμπροῦ, ποὺ μόνον ἢ προῖκα τοὺς λείπει.

Ἡ γλῶσσα αὐτὴ ὡς τόσο, ἢ νεοελληνικὴ, ποὺ κταντὰ νὰ μᾶς ἀφίνει στὸ μυαλό μᾶς τὸ σκολεῖο (χωρὶς καὶ νὰ ἔχει μάλιστα σκοπὸ αὐτὴν) νὰ μᾶς μάθει καὶ μᾶς τὴ συμπληρῶνῃ ἢ σπουδαία ἐφημερίδα καὶ ἢ σπουδαιότερος ῥήτορας, λέγεται Βαβυλωνία! Γλῶσσα χωρὶς χρώμα ἢ χαμαιλέοντας, γλῶσσα χωρὶς σύνταξιν δική της ἢ φραγκατικὴ φρασεολογία, γλῶσσα δίχως γραμματικὴν ἔρισημένη ἢ ἀστοχειώτη, γλῶσσα δίχως ζωὴ ἢ τεχνική, δίχως πνεῦμα ἢ ἀνότη, καὶ χωρὶς νόημα ἢ βλάστη— ἔχι γλῶσσα παρὰ ἀρνησιν κάθε γλώσσας, γιατί οὔτε τὴν ἀττικὴν μαθαίνουμε, οὔτε τὴ γλῶσσαν τῆς μάνας μᾶς μᾶς ἀφίνουν, ποὺ μᾶς τὴ βρωμίζου ἀδιάντροπα, οὔτε κἄν τὴ φράγκικην— αὐτὴ τὴ γλῶσσαν ποὺ δὲν εἶναι γλῶσσα, αὐτὴν ἀφίνουν σὺν κατακάθῃ στὸ μυαλό μᾶς τὰ σκολεῖα τοῦ Γένους. Μὰ τὸ χειρότερον ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι ἢ γλῶσσα καθαυτὴ.

Τὸ χειρότερον εἶναι ἢ σαλάτα τοῦ μυαλοῦ, ὅπου μαζεῦονται καὶ παλεύουν ἀναμεταξύ τους οἱ λέξεις καὶ ἐπομένως τὰ νοήματα, καὶ βρίσκεται ἢ λέξις συνήθως νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύει κανένα νόημα, τόσα πολλὰ νοήματα ἀλλάζει: κάθε στιγμῇ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐλευθέρην θέλησιν τοῦ κάθε γραμματισμένου. Καὶ ἀποτέλεσμα, ὁ κροταλισμὸς, δηλαδὴ, τὸ νὰ μᾶς κανεῖς λόγια γιὰ νὰ ἀκούει ὁ ἴδιος ἢ ἄλλοι τὸν κρότον τῶν συλλαβῶν καὶ τίποτε ἄλλο. Ἡ λεγομένη καθαρεύουσα, ἢ σφῶς αὐτὸς συμβιβασμὸς τάχα τῆς ἀττικῆς μὲ τὴ ζωντανὴν γλῶσσαν, ὁ τραγέλαφος, εἶναι ἢ καλλίτερη γλῶσσα γιὰ νὰ μιλᾷ κανεῖς μέρες ἢ νὰ γράφῃ τόμους χωρὶς νὰ λέγει ἢ ἀπολύτως τίποτα. Λοιπὸν ἢ γλῶσσα αὐτὴ φέρνει καὶ τὴ χιλιομετρίδα, δηλαδὴ τὸ νὰ μιλᾷ κανεῖς καὶ νὰ γράφῃ χιλιομετρα. Καὶ τὸ μυαλό τοῦ Ρωμῖοῦ συνήθως ἔτσι, ἀπὸ τὸ περίφημον σκολεῖο καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ρητόρων καὶ τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων, στὴν εὐκολὴ σκέψιν, δηλαδὴ στὴν ἄρνησιν τῆς σκέψης, καὶ τεμπελιάζει καὶ δὲ στο-

χάζεται τίποτε ἀληθινά, ἀφοῦ φτάνει νὰ βάζει κανεὶς λέξεις τῆ μιᾶ κοντὰ στὴν ἄλλη χωρὶς λόγο, σειρά καὶ ἀφορμή, καὶ νὰ γεμίζει τὸν ἀέρα μὲ ἤχους ἢ τὸ χαρτὶ μὲ μυοχέσματα, γιὰ νὰ λέγεται γραμματισμένος, σοφὸς ἢ ἐπιστήμονας, γιὰ νὰ βρεῖ νύφη μὲ πρόβα, ἢ γιὰ νὰ γίνῃ ρήτορας στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων. (Αὐτὸς δὲ δὲν εἶναι τάχα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου, νὰ μᾶς μαθαίνει νὰ γράφουμε, νὰ διαβάζουμε καὶ νὰ ρητορεύουμε σὲ μιὰ γλῶσσα ποῦ, ἐπειδὴ δὲν καταφέρνει νὰ γίνῃ ἀρχαία, ἔχει τοῦλάχιστο τὴν ὑποκρισία νὰ ντύνεται ὅσο μπορεῖ περισσότερο μὲ τύπους τῆς ἀρχαίας καὶ νὰ τυλίγεται ὅσο μπορεῖ καλλίτερα μὲσα σ' αὐτοῦς γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ἢ γύμνια τοῦ μυαλοῦ μας!)

Ὁ στοχασμὸς καταργεῖται, δὲ χρειάζεται. Ἡ λογικὴ ἀναπεδογυρίζεται, εἶναι περιττή. Ὁ συλλογισμὸς εἶναι σειρά φράσεις ποῦ περπατοῦν κοντὰ καὶ καταπόδι σὺν κανένα καραβάνι καμῆλες στὴν ἔρημο, ἢ μιὰ κατόπι ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ τίς σέρνει ποιὸς φαντάζεστε; Ἐνας γαϊδαρός! Ἡ ἔρημο εἶναι τὸ μυαλό μας. Ὁ γαϊδαρὸς ἢ λογικὴ μας. Καὶ τὸ σύνολο ὑποκρισία καὶ ψευτιά καὶ ἀδειοσύνη καὶ ἀδιαντροπία καὶ κολοκώθιζ μὲ τὴ ρήγανη!

Ἔτσι κατάντησε τὸ μυαλό τοῦ Ρωμαίου ψεύτικο ἢ κούφταλο. Ἐξαιροῦνται βέβαια οἱ... ἐξαιρέσεις, ποῦ ἢ δὲν πέρασαν ἀπὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο, ἢ δὲ διαβάζουν ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, ἢ ξέμαθάν ὅ,τι ξέμαθάν, ἢ τὰ πέταξαν ὅλα ἀπὸ πάνω τους οἱ ξανάκαναν μόνον τους, οἱ στοχαστικοί, τὴν ἀνατροπὴ τοῦ μυαλοῦ τους. Καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς βλέπουμε τοὺς καλλίτερους τωρινούς. Ἑλληνες, τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴ μελλούμενη τύχη τοῦ ἔθνους. Μόνον πρέπει νὰ ἀνασκουμπωθοῦν αὐτοί, νὰ παραβλέψουν τίς φιλοκοπιὰς ποῦ τοὺς χωρίζουν, νὰ πινάξουν τὴν τεμπελιά ἀπὸ πάνω τους, νὰ ἐνωθοῦν, νὰ θεωρήσουν κοινωνικὸ ζήτημα σοβαρὸ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας ποῦ θὰ μεταχειρίζεται στὸ ἐξῆς τὸ ἔθνος στὰ σχολεῖά του καὶ παντοῦ, νὰ προσπαθήσουν μὲ κάθε τρόπο

ἀφανίσουν τὴ σχεδὸν τραγικὴ ἐπιρροὴ τῶν γραμματισμένων καὶ νὰ ξαναδώσουν στὸν Ἑλληνα τὴν καθαρὴ συνείδηση πῶς ὁ ἑαυτὸς του εἶναι πάλι καλλίτερος ἀπὸ κάθε πεθαμμένο πρόγονο ὅσο μεγάλος καὶ νὰ εἶναι, ἀφοῦ τὸ λέει μάλιστα καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής: «Κάλλιο σκύλος ζωντανὸς παρά νεκρὸ λιοντάρι!»

Θὰ ποῦν βέβαια καὶ θὰ ξαναποῦν μερικοί, πῶς δὲν εἶναι καιρὸς τώρα γιὰ τέτοια ζητήματα, τώρα ποῦ ἔχουμε τόσα ἄλλα «σπουδαιότερα» νὰ κυτάξουμε, καὶ θὰ ἀναφέρουν τὸ Μακεδονικόν, τὸ Κρητικόν, τὸ στρατιωτικόν, τὸ πολιτικὸν ζήτημα κλπ. Καὶ θὰ τοὺς ρωτήσουμε αὐτοὺς ἂν τὸ ἔχουν γιὰ μικρὸ καὶ ἀσήμαντο τὸ ζήτημα νὰ καθαριστοῦν τὰ ἀκάθαρτα, χάρις στὴν καθαρεύουσα, μυαλὰ τοῦ ἔθνους, καὶ ἂν δὲν εἶναι σπουδαῖο νὰ στοχαζόμεστε καλά. Ἄλλως τε τὸ εἶπαμε καὶ παραπάνω, τὸ εἶπε καὶ κάποιος ἀρχαῖος «Καὶ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, κάκεινο μὴ ἀφιέναι».

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρρώστια, αὐτὴ ἡ σκλαβιά τοῦ μυαλοῦ μας ποῦ δὲν τὴ νοιώθουμε πιὰ, τόσο τὴ συνηθίσαμε. Ἄν νομίζετε πῶς πρέπει νὰ τὴ φυλάξουμε κι' αὐτὴ σὰ μιὰ παράδοση παλιά τοῦ ἔθνους, μ' ὅσα κι' ἂν μᾶς φέρνει κακὰ, νὰ τὴ φυλάξουμε. Μὰ προσέχετε, ἡ παράδοση αὐτὴ δὲν εἶναι τοῦ ἔθνους παράδοση, εἶναι μονάχα τῶν γραμματισμένων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας. Ἄν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία θέλει νὰ τὴν κρατήσῃ ὡς τὴν κρατήσῃ. Καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία κρατεῖ τὴ λατινική. Μὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ τέχνη, αὐτὰ εἶναι τοῦ ἔθνους ἡ παράδοση. Καὶ κυτᾶτε σὲ τί γλῶσσα εἶναι γραμμένα. Μὲ τὴν παράδοση τῶν γραμματισμένων θὰ καταντήσῃ τὸ μυαλό μας τέτοιο ποῦ θὰ δουλεύει λιγώτερο καὶ ἀπὸ τώρα, ποῦ δὲν καταγίνεται πιὰ παρὰ σὲ μικροκατεργαριὰς γιὰ νὰ πορεύεται ὁ μικρὰνθρωπος τὸ ψωμί του ἢ γιὰ νὰ φαντάξῃ καὶ νὰ κοκορευεῖται. Καμὰ φορὰ οἱ πρόληψες εἶναι χρήσιμες γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἔθνων. Καὶ αὐτὴ ἡ παράδοση εἶναι μιὰ πρόληψη, σπουδαία μάλιστα, ἀφοῦ ἔχει καταντήσῃ θρησκεία. Μὰ σὲ τούτῃ τὴν περίστασι καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσους κόπους ποῦ βασίλεψε καὶ ὀργίασε, εἶναι ἰτέλος πάντων καιρὸς νὰ χαντακωθεῖ ἄλλοιῶς θὰ χαντακωθοῦμε ἑμεῖς ποῦ τὴν ἔχουμε στήσῃ κατὰ διαταγὴ τῶν γραμματισμένων σὺν εἰδωλο μέσ' στὸ μυαλό μας ποῦ τὸ κάτω κάτω δὲ μᾶς φταίει καὶ τίποτε τὸ κακὸ μοῖρο.

Εἶναι παράδοξο ἀλήθεια ὁ ἔξυπνος Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ καταντᾷ θεληματικὰ κοινὸς ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὸ γράμμα, πρὸς τὰ γράμματα καὶ πρὸς τὸν γραμματισμένο. Καὶ θὰ ἦταν συγκινητικὴ ἢ πεισματάρικη θυσία ποῦ τόσους αἰῶνες τώρα ἐξακο-

λουθεῖ καὶ προσφέρει στοὺς ἀρχαίους καὶ θαυμαστοὺς προγόνους καὶ στὰ περασμένα μεγαλεῖα μιὰ ὀλιγαρχία τοῦ ἔθνους ποῦ πέρνει τὸ λαὸ ἀπὸ τὴ μύτη, — ἂν δὲν ἦταν κρῖμα ἕνας τέτοιος λαὸς νὰ χάνεται σὲ τέτοιες ἄσκοπες θυσίες, τὴν ὥρα ποῦ οἱ θυσίες ὅλες ἔπρεπε νὰ γίνονταν γιὰ νὰ ζήσει τώρα, θυσίες ἄλλες, θυσίες στὴ ζωὴ καὶ στὴ νίκη.

7

Παράλληλο μὲ τὸ ξεσκάβωμα τῶν χαρακτήρων ποῦ φέρνει ὁ πόλεμος, ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν πολιτικὴν ἔνωσιν τῆς φυλῆς, σ' ἕνα κράτος Ἑλληνικὸ μεγάλο, ἀντρεπόνοντας καὶ ἐξευγενίζοντάς τους, εἶναι τὸ ξεσκάβωμα τοῦ μυαλοῦ ποῦ φέρνει τὸ ξεφύρωμα ἀπὸ τὴν ἀπτική καὶ ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα, καὶ τὸ ἐλεύθερο μεταχειρισμὸς τῆς ζωντανῆς γλώσσας παντοῦ καὶ πάντα. Ὅσο γιὰ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, αὐτὴ χρησιμεύει γιὰ νὰ συντηρεῖ τοὺς Ἑλληνικοὺς τόπους σὲ κάποια διοικητικὴ ἰσορροπία μὲ τὸ πολιτικὸν τους περιβάλλον.

Προτείνουμε λοιπὸν στὸ ἔθνος ὀλόκληρο, καθαρὰ καὶ ξάστερα, τὸ ἀκόλουθο πρόγραμμα:

Α') Ἀγῶνα ὀργανωτικόν, πολεμικόν καὶ ἐπαναστατικόν γιὰ νὰ ἐνωθεῖ ἡ φυλὴ σ' ἕνα κράτος Ἑλληνικὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ τωρινὸ μικρὸ καὶ πρόσκαιρο κράτος ποῦ εἶναι χάρβαλο.

Β') Νὰ ὑποστηρίξῃ παντοῦ, σ' ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς τόπους, πρὸ πάντων ὅμως μέσα στὸ Ἑλλαδικὸν κράτος ὅπου καταπατεῖται, τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση.

Γ') Νὰ μιᾶ καὶ νὰ γράφῃ τὴ γλῶσσα τῆς μάνας του καὶ μόνον αὐτὴ νὰ ἔχει ἐθνικὴν τὴν γλῶσσα, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τοὺς δασκάλους μ' αὐτὴ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ γράμματα.

Ἦ ἔθνος μαργωμένο, ποῦ εἶναι ἡ περηφάνειά σου; Μὴν ἔχεις πεποίθησι, σὲ κανένα, μήτε στοὺς Μεγάλους ξένους τῆς γῆς, μήτε στοὺς Μεγάλους προγόνους σου, παρὰ μόνον στὸν ἑαυτὸν σου. Ἀπὸ κανένα μὴν περιμένεις τίποτε, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου.

Ρώμη, 7 τοῦ Σεπτεμβρίου 1909.

